

STORTINGET

Innst. 112 S

(2023–2024)

**Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen
om Fellesskap og meistring – Bu trygt heime**

Meld. St. 24 (2022–2023)

Innhold

Side

1.	Bakgrunn	1
2.	Komiteens behandling	1
3.	Komiteens merknader	1
3.1	Aldring – utviklingstrekk og utfordringer	2
3.1.1	Pårørende	5
3.2	Levende lokalsamfunn	5
3.2.1	Inkluderende nærmiljø og aktive eldre	6
3.2.1.1	Alders- og demensvennlige omgivelser	7
3.2.2	Deltakelse og samskaping	8
3.2.3	Planlegging for en bedre alderdom	10
3.2.4	Program for et aldersvennlig Norge 2030	11
3.3	Bostedstilpasning og planlegging	11
3.3.1	Eldrebostedprogrammet	13
3.3.2	Veiledning og planlegging	14
3.3.3	Planlegging av egen bosituasjon	14
3.3.4	Flere sosiale boformer	15
3.4	Kompetente og myndiggjorte medarbeidere	15
3.4.1	Tillit	16
3.4.2	Kompetanse	16
3.4.3	Omstilling og organisering	17
3.4.4	Kvalitet og ledelse	18
3.4.5	Forskning og kunnskapsbasert praksis	18
3.5	Trygghet for brukere og støtte til pårørende	18
3.5.1	Den nye hjemmetjenesten	18
3.5.2	Forebyggende og aktivitetsfremmende tjenester	19
3.5.3	Kvalitet og kapasitet	20
3.5.4	Støtte til pårørende	23
3.5.5	Mat og ernæring	26
3.6	Økonomiske og administrative konsekvenser	26
4.	Forslag fra mindretall	26
5.	Komiteens tilråding	28

STORTINGET

Innst. 112 S

(2023–2024)

Innstilling til Stortinget
fra helse- og omsorgskomiteen

Meld. St. 24 (2022–2023)

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Fellesskap og meistring – Bu trygt heime

Til Stortinget

1. Bakgrunn

Regjeringa slår i meldinga fast at ei aldrande befolkning er ei av dei viktigaste samfunnsendringane Norge står overfor, og presenterer i meldinga retning og rammer for utviklinga av eit meir alders- og demensvennleg samfunn.

Dei overordna måla med reforma er å bidra til at eldre kan bu trygt heime, og at behovet for helse- og omsorgstenester blir utsett gjennom betre planlegging, styrkt førebygging og meir målretta tenester. Bu trygt heime-reforma legg til grunn at staten skal samle innsats og verkemiddel på tvers av samfunnssektorane. Stortingsmeldinga er delt inn i fire innsatsområde:

- Levande lokalsamfunn (omtala i meldingas kapittel 3)
- Bustadstilpassing og -planlegging (omtala i meldingas kapittel 4)
- Kompetente og myndiggjorde medarbeidarar (omtala i meldingas kapittel 5)
- Tryggleik for brukarar og støtte til pårørande (omtala i meldingas kapittel 6)

Stortingsmeldinga blir fremma av Helse- og omsorgsdepartementet, men er utarbeidd og skal bli følgt opp i samarbeid med Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet, Kultur-

og likestillingsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Samferdelsdepartementet.

Gjennomføringa av reforma skal skje innanfor dei budsjetttrammene som til kvar tid gjeld for kommunane, helseføretaka, departementa og dei underliggende etatane til departementa.

2. Komiteens behandling

Komiteen hadde åpen høring om saken onsdag 25. oktober 2023. Til den muntlige høringen ble det invitert 23 høringsinstanser. Høringsnotatene til deltakerne på den muntlige høringen kan leses på sakens side på stortinget.no.

3. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kamzy Gunaratnam, Tove Elise Madland, Even A. Røed og Truls Vasvik, fra Høyre, Sandra Brufnot, Erlend Svardal Bøe og lederen Tone Wilhelmsen Trøen, fra Senterpartiet, Lisa Marie Ness Klungland og Siv Mossleth, fra Fremskrittspartiet, Bård Hoksrud og Morten Wold, fra Sosialistisk Venstreparti, Marian Hussein, fra Rødt, Seher Aydar, fra Kristelig Folkeparti, Olaug Vervik Bollestad, og fra Pasientfokus, Irene Ojala, visertil Meld. St. 24 (2022–2023) Fellesskap og meistring – Bu trygt heime. Det ble avholdt høring i saken, hvor 23 instanser deltok. Det kom utover høringsinnspillene fire skriftlige innspill til komiteen.

Komiteen mener meldingen gir en god beskrivelse av utfordringene samfunnet står overfor. Komiteen viser til at andelen eldre av befolkningen øker, spesielt i de mindre sentrale delene av landet. Komiteen mener det er helt nødvendig å arbeide for løsninger som muliggjør mestring og et godt, selvstendig liv for så mange som mulig, samtidig som vi tenker nytt om hvordan vi møter den demografiske utviklingen på tvers av sektorer.

Komiteen merker seg meldingens mål og målsetninger for å møte disse demografiske endringene, hvor de overordnede målene med reformen er å sikre at eldre kan bo trygt hjemme og at behovet for helse- og omsorgstjenester reduseres gjennom bedre planlegging, styrket forebygging og mer målrettede tjenester. Videre er regjeringens mål å sikre en mer effektiv bruk av personell og samlede ressurser, slik at alle som trenger det, får tilgang til gode og trygge tjenester. Komiteen mener det må tas kraftfulle grep for å sikre en god og verdig eldreomsorg, med nok ressurser til tjenestene, bygge flere sykehjemsplasser og sikre kvalifisert personell.

Komiteen viser til de overordnede målene i meldingen:

- Levende og aldersvennlige lokalsamfunn: Det er viktig å støtte opp under aktivitet, deltakelse og møter mellom generasjonene for å skape et inkluderende samfunn.
- Aldersvennlige boliger: Økt tilgang til egnet bolig i et aldersvennlig miljø er avgjørende for eldre menneskers velvære.
- Informasjon og kunnskap: Det bør satses på informasjon om hvordan man kan gjøre sin egen bolig aldersvennlig, og denne informasjonen må være lett tilgjengelig og kjent for innbyggerne i alle kommuner.
- Helse- og velferdsteknologi: Økt bruk av teknologi kan bidra til at flere eldre kan bo hjemme lenger.
- Tillitsbaserte tjenester: Eldre bør oppleve forutsigbarhet i eget hjem og ha færre ansatte å forholde seg til.
- Riktig kompetanse og ansvar: De som arbeider nærmest de eldre, må ha riktig kompetanse, mer ansvar og tillit.

3.1 Aldring – utviklingstrekk og utfordringer

Komiteen merker seg at innen 2030 vil antall personer over 65 år overstige antall barn og unge i aldersgruppen 0–19 år. Dette utgjør en viktig demografisk endring som gir opphav til både utfordringer og muligheter for samfunnet. Komiteen støtter seg til at tiltak og løsninger må ha en tverrsektoriell tilnærming, da konsekvensene berører flere samfunnssektorer.

Komiteen viser videre til at det pekes på at kommende generasjoner av eldre vil ha ulike forutsetninger, ressurser og preferanser sammenlignet med tidligere generasjoner. Flere eldre har nå høyere utdanning og bedre økonomiske ressurser. Komiteen viser blant annet til at flere kvinner som går av med pensjon, har hatt en yrkeskarriere og en økonomisk selvstendighet som vil påvirke hvordan de ønsker å leve sine eldre år.

Komiteen understreker viktigheten av å støtte eldre i å opprettholde aktivitet og selvstendighet. Dette kan ifølge meldingen oppnås gjennom utforming av omgivelser og lokalsamfunn som fremmer fysisk aktivitet, sosialt samvær og meningsfulle aktiviteter. Komiteen merker seg at med den økende levealderen vil flere kunne stå i arbeid lenger, som vil være viktig for helse- og omsorgssektoren.

Komiteen mener det er fornuftig å legge til rette for at mange pensjonister kan delta i frivillige aktiviteter og arbeide på mer fleksible måter, slik at de forblir en verdifull ressurs for både samfunnet og seg selv.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at regjeringen Solberg satte i gang reformen «Leve hele livet». Reformen skal bidra til at eldre kan mestre livet lenger, er trygge på at de får god hjelp når de har behov for det, at pårørende kan bidra uten at de blir utslitte, og at ansatte kan bruke sin kompetanse i tjenestene. Reformen skal styrke kvaliteten i det som er grunnleggende: mat og måltider, aktivitet og fellesskap, helsetjenester og sammenheng i tjenestene. Disse medlemmer merker seg at regjeringen i statsbudsjettet for 2023 varslet at regjeringen vil avslutte reformperioden for «Leve hele livet» ved utgangen av 2023. Disse medlemmer merker seg at regjeringen bygger videre på arbeidet og erfaringene fra «Leve hele livet»-reformen til regjeringen Solberg, og flere av planene som tilhører reformen, blant annet Demensplan 2025, Kompetanseløft 2025, pårørendestrategien, Nasjonalt velferdsteknologiprogram, programmet for et aldersvennlig Norge og så videre.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at regjeringens Bo trygt hjemme-reform er tapt tid. Flere av grepene som regjeringen varsler i reformen, er tiltak som Høyre allerede har satt i gang eller foreslått.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener regjeringen gjennomfører en snuoperasjon på flere områder når det gjelder eldrepolitikken. Blant annet foreslår regjeringen det helse- og omsorgsminister Ingvild Kjerkol kalte for et «helt nytt grep», nemlig å innføre en tilskuddsordning for trygghetsboliger. Disse medlemmer viser til at det første Arbeiderpartiet og Senterpartiet gjorde da de kom inn i regjering, var å kutte i tilskuddsordningen til

trygghetsboliger for eldre i distriktet som regjeringen Solberg hadde lagt frem og foreslått.

Komiteens medlemmer fra Høyre merker seg at regjeringens forslag til statsbudsjett for 2024 er det første regjeringen har lagt frem uten å kutte i sykehjemsplasser eller omsorgsboliger til eldre. Disse medlemmer mener det er viktig å holde tempoet i byggingen av flere sykehjemsplasser og omsorgsboliger i kommunene oppe, slik at vi treffer behovet som vil være i årene fremover.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener regjeringen i løpet av sin periode har gjennomført tiltak som bidrar til å svekke eldrepolitikken i Norge. Regjeringen har fjernet tilskuddsordningen for trygghetsboliger i distriktene, foreslått kutt i bygging av flere sykehjemsplasser og omsorgsboliger, avvirket Eldreombudet som en kritisk stemme i eldreomsorgen, trukket forslaget om å øke aldersgrensen i staten fra 70 til 72 år for eldre som kan og vil stå lenger i arbeid, opphevet godkjenningssmodellen for fritt brukervalg i kommunene, kuttet i midler til digital opplæring, tatt bort kravet om nasjonal føring av ventelister for å få sykehjemsplass, kuttet i viktig helsefrivillighet og ikke fulgt opp stortingsvedtaket om å gjøre mer for å forebygge og redusere ensomhet hos eldre. Disse medlemmer mener dette er en politikk som går i feil retning, og som ikke bidrar til å skape et mer aldersvennlig samfunn.

Disse medlemmer er opptatt av å skape et mer aldersvennlig samfunn og at eldre skal leve gode og meningsfulle liv. Vi lever lenger, og vi blir flere eldre i Norge. De neste 40 årene vil antallet mennesker over 70 år doubles. Disse medlemmer mener det først og fremst forteller at vi har god helse, men også at dette er en utvikling som vil påvirke hele samfunnet, og at vi må forberede oss på det. Det krever nye løsninger og endringer på en rekke områder. Disse medlemmer mener at eldre som ønsker å delta, bidra og å være aktive i samfunnet, skal få mulighet til det. Fremtidens eldre har høyere utdanning og er friskere og sprekere enn tidligere. Disse medlemmer mener at samfunnet må tilpasses eldre på en bedre måte, slik at det blir mer aldersvennlig, og slik at eldre i større grad anerkjennes som verdifulle bidragsytere. Disse medlemmer mener at det å skape et mer aldersvennlig samfunn handler om hva vi som samfunn kan gjøre for at hver enkelt skal kunne bruke ressursene sine i møte med alderdommens utfordringer og muligheter. Disse medlemmer mener at ingen eldre skal oppleve å ikke få bidra.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er en offentlig oppgave å finansiere eldreomsorgen. En god eldreomsorg skal ikke være avhengig av kommunens økonomi, og disse medlem-

mer mener finansieringsansvaret må flyttes vekk fra kommunene og over til staten. Disse medlemmer er enig i intensjonen om at man må legge til rette for at man kan bo hjemme så lenge som mulig, dersom brukeren selv ønsker det, og det er forsvarlig. Disse medlemmer er imidlertid bekymret for at dette blir en hvilepute, slik at dette eksempelvis går på bekostning av bygging av flere sykehjemsplasser og omsorgsboliger.

Norge vil også i fremtiden være et rikt land som har råd til å ha et velferdssamfunn som tar vare på de som har behov for hjelp, men da må vi i langt større grad prioritere kjerneoppgavene i samfunnet. Disse medlemmer mener det må bli slutt på at altfor mye ressurser sløses bort på for eksempel dyre klimatiltak og dårlig organisering i det offentlige.

Disse medlemmer mener at alle har et selvstendig ansvar for å ta vare på seg selv, og det gjør de som har muligheten til det. Mange pensjonister har god råd, og planlegger for sin egen alderdom, enten det er å kjøpe en bedre tilrettelagt bolig for funksjonsnedsettelse som oppstår i alderdommen, eller gjøre tilpasninger i eget hjem. Men disse medlemmer gjør oppmerksom på at for mange eldre i dette landet er ikke det en mulighet, enten fordi de har dårlig råd eller verdien på boligen er lav. Da må samfunnet stille opp med midler til å tilpasse egen bolig eller tilby omsorgsbolig. Disse medlemmer er bekymret for utviklingen til helse- og omsorgstjenestene og at vi er på vei mot et klassesdelt helsevesen.

Disse medlemmer viser videre til at antallet med demens vil øke fra 100 000 til 140 000 de neste syv årene. Statistisk sentralbyrå har anslått at det vil være behov for 13 000 nye heldøgns plasser innen 2030 for å dekke det økte behovet.

Disse medlemmer mener et samarbeid mellom det offentlige og private er helt nødvendig for å sikre en god og verdig eldreomsorg. Disse medlemmer mener en modell basert på barnehageforliket fra 2003 kan brukes for å løse utfordringene i eldreomsorgen som vi står overfor, hvor de private og ideelle aktørene kan bygge ut og drifte omsorgsboliger, slik at vi har nok sykehjemsplasser og at ventelistene går ned. Disse medlemmer mener offentlige og private helsetjenester må likebehandles både juridisk og økonomisk for å kunne konkurrere på like vilkår.

Disse medlemmer mener meldingen er en god virkelighetsbeskrivelse av de utfordringene vi står i og vil møte i årene fremover. Disse medlemmer mener det er kritisk å adressere den manglende satsingen på sykehjemsplasser og de dårlige forholdene ved mange sykehjem. I lys av stortingsmeldingen er disse medlemmer forundret over den svake satsingen på dette området i regjeringens fremlagte budsjett, Prop. 1 S (2023–2024). Det sterke fokuset i media, spesielt belyst

gjennom Brennpunkt-programmet Omsorg bak lukkede dører, har avdekket alvorlige mangler som disse medlemmer mener krever umiddelbare tiltak for å øke bemanning og bygge flere sykehjemsplasser. Det haster med å iverksette konkrete tiltak, inkludert økte budsjetter og tilførsel av friske midler til dette området.

Disse medlemmer påpeker behovet for å forbedre seg på den kommende demensbølgen og det forventede økende antall brukere hos kommunehelsetjenesten. Disse medlemmer understreker viktigheten av å ha en robust plan og vilje til å sette av nok midler for å takle denne utfordringen effektivt.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener den foreliggende melding i hovedsak er et godt svar på utfordringen med å «bo trygt hjemme» på sine eldre dager. Politikk handler først og fremst om å oppnå resultater. Da er det nødvendig å prioritere det viktigste først, hensyntatt at vi har dyktige fagmiljøer som finner gode løsninger ut fra lokale behov.

Dette medlem gjør dette ved å støtte stortingsmeldingen slik den foreligger, med de prioriteringer og presiseringer som ligger i felles komitémerknader fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Pasientfokus merker seg premisset om at «alle eldre ønsker å bo hjemme lengst mulig.» Det er naturlig å nysansere dette bildet, for mangfoldet er like stort hos de eldre som i befolkningen ellers. Utsagnet må måles opp mot redusert valgfrihet og alternativer, og at for mange er isolasjon og ensomhet et betydelig problem. Livskvalitet er noe mer og annet enn å overleve hjemme. Naturlig nok ønsker de færreste eldre å bo hjemme dersom de ikke lenger kan ha et verdig liv.

Disse medlemmer vil særlig peke på faren i et slikt utsagn ved at terskelen for å få sykehjemsplass (fortsatt) blir altfor høy.

Disse medlemmer viser til at økonomi er en viktig forutsetning for å kunne ha en aktiv og meningsfull alderdom, men konsekvensene av eldrefattigdom er lite omtalt i meldinga. Om barn og unge av økonomiske grunner hindres i deltaking i fritidsaktiviteter, blir dette sett på som en samfunnsutfordring. Dette er mindre vanlig for situasjonen til eldre.

Disse medlemmer merker seg Pensjonistforbundets påminnelse:

«I Norge har de aller fleste pensjonister et godt liv med høy levestandard, stabile inntekter og de fleste eier også sin egen bolig. Dette er ikke et bilde som gjelder alle, det er i dag over 70 000 alderspensjonister som lever under fattigdomsgrensen. De aller fleste er enslige,

og har en svært begrenset pensjon å betale sine utgifter med, enten de leier eller eier egen bolig. Likevel er det mange som klarer seg uten bostøtte, enten fordi de eier egen bolig eller har lavere boutgifter enn gjennomsnittet. For om lag 11 000 husstander med eldre er bostøtten i dag en avgjørende støtte for å møte moderate boutgifter. Bostøttestatistikken tegner et bilde av at de eldste i bostøtteordningen har falt ut, og gjennom de siste ti årene ser vi at gruppen bostøttemottakere blant de eldre har krympet fra om lag 34 000 til ca. 11 000 i dag. Samtidig vet vi at utgiftene til den samme gruppen i perioden har økt kraftig, og at boutgifter generelt har økt mer enn det takene i ordningen åpner for.»

Disse medlemmer understreker at eldre har mer behov for ulike helse- og velferdstjenester enn resten av befolkningen. Egenandeler og f.eks. store utgifter til tannhelse kan ha stor betydning for Eldres økonomi og livssituasjon. Det er uten tvil slik at dårlig økonomi reduserer livskvalitet og skaper ensomhet, isolasjon og uheld blant eldre, og det bør iverksettes sterkere tiltak som kan kompensere for dette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at tannlege er en stor og dyr ekstrakostnad for mange, og i dyrtida ser vi at så mange som en av fem oppgir at de har latt være å gå til tannlege på grunn av økonomi.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti fortsetter i sitt alternative budsjett for 2024 arbeidet med å likestille tannhelse med andre helsetjenester og foreslår til sammen 900 mill. kroner for å sikre fortsatt utvidelse av retten til tannhelse. I 2024-budsjettet prioriterer Sosialistisk Venstreparti særlig eldre ved gratis tannlege for alle over 75 år.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Rødt og Pasientfokus viser til at samtidig som vi har fått flere eldre, har andelen mennesker over 80 år som bor på sykehjem sunket fra 13,6 til 10,6 pst. ifølge SSB og at tusenvis av eldre venter på plass på sykehjem.

Komiteens medlemmer fra Rødt og Pasientfokus minner om at denne situasjonen ikke oppsto av seg selv, men er et resultat av at de største partiene lenge har jobbet for at folk skal bo lenger hjemme, og dermed at færre skal få sykehjemsplass. Problemet er at dette ikke bare innebærer at de som vil bo lenger hjemme, kan gjøre det, med hjelp, men at resultatet også er at de som trenger sykehjemsplass, ikke får det.

Disse medlemmer understreker at når det bestemmes politisk at flere skal bo hjemme med alvorlig sykdom og svekkelser, må det sikres en bemanning som gjør det trygt, både for ansatte og tjenestebrukere. Disse medlemmer minner om at vi står i en helseperso-

nellkrise, og at hjemmetjenester er tidkrevende og innebærer at helsepersonell bruker mye tid på transport, organisering av hjelpemidler og materiell og en-til-en-arbeid. Med andre ord kan en organisering av eldreomsorgen der flest mulig skal bo hjemme lengst mulig, binde opp mye personellressurser samtidig som mange av tjenestebrukene vil stå igjen med udekkede behov for tilstedeværelse og trygghet som en institusjonsplass kan gi, da de vil ende opp med å være det meste av døgnet uten tilsyn.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Rødt og Pasientfokus støtter tilrettelegging for at eldre kan bo hjemme lenger hvis de ønsker det, men er opptatt av at dette ikke brukes som sparetiltak og unnskyldning for å kutte plasser på sykehjem eller andre institusjoner.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti vil påpeke at eldre og godt voksne er en sammensatt gruppe, med ulike behov. Seniorer som ønsker å jobbe lenger, bør få muligheten til det. Det gir stor verdi både til samfunnet og for den enkelte. Disse medlemmer viser til at det er tegn til økende utenforskap og ensomhet, og mener det er noe samfunnet må ta på alvor. Disse medlemmer mener det er viktig at det allerede i planlegging og regulering av samfunnet legges til rette for steder som lager naturlige møteplasser mellom mennesker. Det kan forhindre at mennesker føler seg alene. De etablerte flyttemønstrene over tid styrker behovet for å bygge mer sosialt, og skape et neste steg i den norske boligreisen som tar en videre fra eneboligen og til et mer tilpasset sted å bo. Flere eldre bor blant annet i ulike typer kollektiv eller tun, og det er viktige initiativ samfunnet må legge til rette for. Disse medlemmer mener det er viktig at slike grep når man begynner å bli eldre, ikke bare er tilgjengelig for de ressurssterke.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Pasientfokus vil understreke at også eldre mennesker må ses som individer og regnes som en del av vårt «vi», vårt fellesskap. Videre vil disse medlemmer understreke behovet for å sikre at eldreomsorgen tilrettelegges på en slik måte at dette bidrar til en verdig, trygg og meningsfull alderdom. Disse medlemmer viser til at tjenestetilbudet skal innrettes i respekt for den enkeltes selvbestemmelsesrett, egenverd og livsførsel og sikre at medisinske behov blir ivaretatt. Dette innebærer blant annet at tjenestetilbudet skal legge til rette for riktig og forsvarlig boform ut fra den enkeltes behov og tilstand, et variert og tilstrekkelig kosthold og tilpasset hjelp ved måltider, et mest mulig normalt liv, med normal døgnrytme og adgang til å komme ut, samt nødvendig hjelp til personlig

hygiene, tilgang til samtaler om eksistensielle spørsmål og lindrende behandling og en verdig død.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Pasientfokus vil understreke at individuell tilrettelegging og lokal forankring av tiltak er viktig. Alle eldre skal få informasjon, behandling og oppfølging på et språk de forstår, og det må tas hensyn til den kulturelle bakgrunnen til den enkelte.

3.1.1 PÅRØRENDE

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener det er viktig at tiltak som vil gi støtte til pårørende, raskt kommer på plass. Disse medlemmer mener den usynlige omsorgen må verdsettes i større grad enn i dag, og det må tilrettelegges for nye løsninger som utfyller det offentlige tjenestetilbudet. Vi trenger en valgfrihet, som gjør det mulig for de som ønsker det, å ta omsorgsoppgaver for familiemedlemmer uten at de selv blir syke eller utslitt av oppgaven. Selv med færre pårørende fremover vil det være et stort behov for at noen omsorgsoppgaver løses utenfor den offentlige omsorgstjenesten. Disse medlemmer mener pårørendestøtte må komme raskt på plass.

3.2 Levende lokalsamfunn

Komiteen viser til at meldingen vil bidra til levende og aldersvennlige lokalsamfunn som støtter opp under aktivitet, deltakelse og møte mellom generasjoner. Komiteen vil bidra til levende og aldersvennlige lokalsamfunn som støtter opp under aktivitet, deltakelse og møter mellom generasjoner. Omgivelser uten unødvendige barrierer og avgrensninger er et gode for alle innbyggere, yngre som eldre. Å ha mulighet for sosial kontakt kan fremme selvstendighet og mestring, som kan forebygge ensomhet og isolasjon. Levende lokalsamfunn legger til rette for at alle innbyggere får mulighet til å engasjere seg og bidra til fellesskapet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, vil jobbe for å utjevne sosiale helseforskjeller og hindre aldersdiskriminering, slik at alle kan ha en trygg alderdom.

Flertallet vil spesielt vise til de tre hovedområder som kan bidra til levende lokalsamfunn: inkluderende nærmiljø og aktive eldre, deltakelse og samskaping og planlegge for en bedre alderdom. Flertallet vil understreke at synet på eldre må endres, fra at aldring er en byrde til at eldre har ressurser og erfaringer de kan bidra med. Samfunnet må legge bedre til rette for at eldre kan bruke ressursene sine overfor seg selv og fellesskapet.

3.2.1 INKLUDERENDE NÆRMILJØ OG AKTIVE ELDERE

Komiteen understreker digital kompetanses avgjørende betydning for å skaffe seg informasjon og delta i dagens samfunnsutvikling. Samtidig som eldre er en av gruppene med svakest digitale ferdigheter, påpeker Norges Røde Kors at digital kompetanse er viktig for bruk av trygghets- og mestringsteknologier i eget hjem og for samfunnsdeltakelse generelt.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, vil påpeke at nærmiljøet både har en fysisk og en psykososial dimensjon. Den fysiske dimensjonen handler om bebyggelse, gater, stier, gangveier, natur, friområder, parker og rom og ulike offentlige tilbud som barnehager, skoler og helse og omsorgstjenester. Det psykososiale rommet inneholder følelser, som å kjenne på tilhørighet, tillit og trygghet, et sted en kjenner seg stolt av og kjenner på nærhet til.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Pasientfokus, vil peke på at universell utforming er avgjørende om en skal kunne skape et mer aldersvennlig samfunn og demensvennlig samfunn. Gjennom universell utforming får alle samme mulighet til å delta fysisk og sosialt. På denne måten forebygger vi ensomhet og bidrar til god folkehelse og livskvalitet. Dette flertallet vil understreke at dette arbeidet er tverrsektorielt, der innovasjon, kunnskap og erfaringsdeling er sentralt.

Dette flertallet merker seg at aldersvennlig transport og mobilitets og transportløsninger er avgjørende, da det mange steder er store avstander og ikke gode nok transporttilbud for eldre. Flere kommuner og fylkeskommuner har utviklet nye transportløsninger for å skape et variert tilbud som skal være enkelt for innbyggerne, og særlig eldre, å bruke. Dette flertallet støtter slike tiltak.

Dette flertallet viser til at det må bygges ned digitale barrierer for eldre og digitalt utenforskap gjennom handlingsplan Digital hele livet. Dette flertallet vil understreke hva Rådet for et aldersvennlig Norge pekte på i årsrapporten for 2021, at digitalt utenforskap er en demokratisk utfordring, da retten til å tilgang på tilrettelagt informasjon er en forutsetning for retten til demokratisk deltakelse. Dette flertallet viser til komiteens merknad om digitalt utenforskap i forbindelse med behandlingen av Meld. St. 15 (2022–2023) Folkehelsemeldinga, jf. Innst. 398 S (2022–2023), der komiteen peker på at «det er viktig at mennesker som av ulike grunner ikke kan delta digitalt, må få et alternativt analogt tilbud». Dette flertallet vil understreke komi-

teens poeng om at ikke alle tilbud skal gis digitalt, men at noen analoge kontaktpunkter må beholdes.

Komiteens medlemmer fra Høyre støtter at regjeringen Solbergs strategi Digital hele livet som ble lagt frem i 2021, følges opp med en handlingsplan. Disse medlemmer vil også påpeke at regjeringen Støre i sin tilleggsproposisjon til statsbudsjettet for 2022 kuttet 5 mill. kroner i tilskudd til hjelpe- og veiledningstilbud for mennesker med manglende eller lav digital kompetanse. Disse medlemmer mener det digitale tilbudet til eldre må styrkes, og ikke svekkes.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener digitalisering gir muligheter og nye måter å delta i samfunnet på. Samtidig skaper det utfordringer når mange eldre ikke klarer å henge med i utviklingen. Bussbilletter kjøpes i apper, filmer leies på nett og kontakt med familie og venner blir stadig mer digitalisert. Den digitale utviklingen går raskt. I et stadig mer digitalisert samfunn, blir det for mange eldre ikke bare et spørsmål om å mestre digitale verktøy, men også om friheten til å være en del av samfunnet. Disse medlemmer mener flere må inkluderes i det digitale fellesskapet, og at digitalt utenforskap må forebygges og reduseres. Da trenger eldre tilgang til opplæring og støtte til å mestre digitale verktøy. Disse medlemmer mener at alle kommuner må gi eldre som har behov for det, digital opplæring og digital hjelp, for eksempel en ordning med digital hjemmehjelp, tilbud på bibliotek eller servicetorget eller økt samarbeid med frivillige organisasjoner sitt tilbud som Seniornett og Livsglede for eldre sitt konsept DIGI-venn.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at regjeringen Solberg i 2021 la frem strategien Digital hele livet. Målet med strategien er å motvirke digitalt utenforskap og sikre at alle innbyggere som ønsker det, kan få det digitale påfyllet som trengs for å kunne bruke digitale verktøy og tjenester som vi i dag er blitt så avhengige av. Alle skal også kunne delta i samfunnet, demokratiske prosesser og et sosialt fellesskap ved å benytte digitale verktøy. Disse medlemmer merker seg at regjeringen viderefører strategien Digital hele livet, og støtter at den følges opp med en egen handlingsplan.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at ensomhet er en av vår tids store folkehelseutfordringer. En av tre eldre bor alene. Det vet vi påvirker den psykiske helsen negativt. De eldste i befolkningen opplever mer ensomhet, og rundt 4 av 10 over 80 år er ensomme. Ensomhet innebærer psykisk smerte og er en stor risikofaktor for psykisk helse og redusert livskvalitet. Disse

medlemmer mener at tilbudet for psykisk helse til eldre må bedres, og at eldre skal føle seg sett og involvert.

Disse medlemmer viser til Stortingets behandling av Dokument 8:219 S (2021–2022) Representantforslag om å forebygge og redusere ensomhet. I Stortingets behandling av representantforslaget ble følgende vedtak gjort:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en handlingsplan for å redusere ensomhet og etablere verktøy for å måle forekomsten av ensomhet.»

‘Stortinget ber regjeringen styrke forskning på ensomhet og øke kunnskapen om tiltak som motvirker ensomhet.’

‘Stortinget ber regjeringen styrke samarbeidet mellom det offentlige, næringslivet, arbeidslivet og frivillige lag og organisasjoner for å forebygge ensomhet.»

Komiteens medlemmer fra Høyre merker seg at regjeringen i Bo trygt hjemme-reformen nok en gang ikke følger opp Stortingets vedtak på en tilstrekkelig måte. Disse medlemmer mener regjeringen med det ikke tar utfordringen med ensomhet på nok alvor, og disse medlemmer viser videre til regjeringens forslag til statsbudsjett for 2024, der regjeringen foreslår å kutte bort hele tilskuddsordningen Mobilisering mot ensomhet. Disse medlemmer viser også til Rådet for psykisk helse sine uttalelser om den manglende oppfølgingen av vedtakene, og at regjeringen først i 2025 vil vurdere en nasjonal handlingsplan:

«Regjeringen viser ikke handling gjennom kun å vurdere en handlingsplan mot ensomhet. Vi trenger konkretisering og handlekraft, og forventer en handlingsplan som forplikter, har konkrete mål og plan for oppfølging.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus er bekymret for den økende ensomheten i samfunnet, også blant den eldre delen av befolkningen. Hjemmeboende eldre kan i mange tilfeller sitte mye alene, særlig i vinterhalvåret. Det mener disse medlemmer er bekymringsfullt. Samtidig som det må tilrettelegges for mer sosiale boformer og fellesarealer også i private bygg, mener disse medlemmer hjemmeboende eldre som ønsker det, må få tilbud om å delta på en aktivitet eller i et fellesskap ukentlig. Dette kan skje på mange forskjellige måter, men disse medlemmer mener for eksempel transporttilbud for å komme seg til/fra er viktig for å sikre mulighet for deltakelse. Her spiller også frivilligheten en viktig rolle.

På den bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for at alle hjemmeboende eldre som ønsker det, har muligheten til å delta på en aktivitet eller i et fellesskap ukentlig.»

3.2.1.1 Alders- og demensvennlige omgivelser

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Pasientfokus viser til at demens er en sykdom som over tid fører til endringer av kognitive funksjoner, som for eksempel hukommelse, språk og orienteringsevne. Disse medlemmer viser til at det ifølge Nasjonalt senter for aldring og helse antas at 101 000 mennesker lever med en demenssykdom i Norge i dag, men når en lever lenger og det blir flere eldre, vil også flere utvikle sykdommen i årene fremover. Det antas at det hvert år er 10 000 nye mennesker som får en demensdiagnose, og i 2050 antas det at 238 000 mennesker vil ha en demenssykdom. Disse medlemmer mener at når det blir en stor økning i antall mennesker med en demenssykdom, er det viktig at samfunnet legger til rette for gode og forutsigbare tilbud, både for hjemmeboende og beboere på sykehjem og for pårørende.

Disse medlemmer viser til at det å få en demenssykdom kan være vanskelig, og mange forteller om fortvilelse, frykt, sorg og usikkerhet. Disse medlemmer mener det fortsatt er for lite åpenhet og kunnskap om demenssykdom i samfunnet. Det gjør at mange kommer for sent i kontakt med helse- og omsorgstjenesten for å få informasjon og hjelp. Det er viktig å legge til rette for at mennesker med en demenssykdom fanges opp til rett tid, og at hjelpetilbudet er godt og tilpasset. Disse medlemmer viser til at Norge var et av de første landene i verden som la frem en egen plan for tjeneste- og hjelpetilbudet til mennesker med en demenssykdom.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at regjeringen Solberg la frem Demensplan 2015, som senere ble etterfulgt av Demensplan 2020 og Demensplan 2025. I Demensplan 2025 er det tre mål som skal bygge opp under det overordnede målet om å skape et mer demensvennlig samfunn. Det er at 1) personer med demens og deres pårørende fanges opp til rett tid og sikres gode og tilpassede tjenester, 2) personer med demens og deres pårørende sikres medbestemmelse og deltakelse i et demensvennlig samfunn, slik at de kan leve aktive og meningsfulle liv med fysisk, sosial og kulturell aktivitet som er tilpasset den enkeltes interesser, ønsker og behov, og 3) økt forskning og kunnskap om forebygging og behandling av demens. Disse medlemmer mener det er viktig at demensplanene videreføres og videreutvikles.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener økt kunnskap om demenssykdom i samfunnet vil bidra til en bedre inkludering og forståelse for mennesker med en demenssykdom og til bedre helse- og omsorgstjenester. Disse medlemmer mener kunnskapen og kompetansen om demenssykdom må styrkes og videreføres i befolkningen og i helse- og omsorgstjenesten, blant annet med gode informasjonstiltak, videreutdanninger og masterutdanninger i demenssykdom. Kommunene, som har ansvaret for sykehjem og hjemmetjeneste, må sikre at alle ansatte har tilstrekkelig kompetanse på demenssykdom i møte med pasienter og pårørende.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at det i Kompetanseløft 2025, som ble lagt frem av regjeringen Solberg, videreføres arbeidet med Demensomsorgens ABC og Eldreomsorgens ABC som viktige tiltak for å bidra til at ansatte i helse- og omsorgstjenesten i kommunene skal få oppdatert fagkunnskap og muligheter for faglig refleksjon.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at demenstilbudet varierer rundt omkring i kommunene, både for den som får en demenssykdom, og for de som står rundt som pårørende. Denne variasjonen må forebygges og reduseres. Disse medlemmer mener kommunene må legge bedre til rette for å skape et mer demensvennlig samfunn og ha en plan for hvordan det skal gjøres, for eksempel med flere lavterskeltilbud som hukommelsesteam som kan bidra til bedre hjelp og oppfølging, demensskole som i en tidlig fase gir opplæring i hvordan hverdagen kan mestres på en best mulig måte, eller avlastningstilbud for pårørende. Disse medlemmer vil utrede og innføre et pakkeforløp for demenssykdom, som skal sikre en mer helhetlig og forutsigbar demensomsorg. Disse medlemmer mener at et pakkeforløp kan bidra til raskere diagnostisering og behandling, men også sikre at det ikke blir unødvendig ventetid, og at pasienter og pårørende ikke blir kasteballer i systemet.

Disse medlemmer viser til at kommunene i henhold til helse- og omsorgstjenesteloven skal gi tilbud om dagaktivitet for hjemmeboende mennesker med en demenssykdom. Dagaktivitetstilbudet skal inneholde både sosiale, kognitive og fysisk stimulerende aktiviteter. Disse medlemmer mener at mennesker som rammes av en demenssykdom, fortsatt skal kunne oppleve mestring og leve aktive og meningsfulle liv og være trygge på at de som står dem nærmest som pårørende, ikke må slite i en motbakke for å få hjelp og avlastning. Disse medlemmer mener dagaktivitetstilbudet i kommunene må være variert og også må ivareta yngre mennesker med en demenssykdom.

Disse medlemmer viser til at i en tidlig fase av demenssykdommen ønsker de fleste å kunne bo lengst mulig hjemme, i kjente og trygge omgivelser. Da er kartlegging og tilpasning av bosituasjon og økt bruk av velferdsteknologi viktige forutsetninger for å klare det. Disse medlemmer mener det må legges til rette for at mennesker med en demenssykdom skal få mulighet til å bo hjemme og få den hjelpen de trenger i hjemmet. Det krever nye boløsninger og bofellesskap mellom mennesker, som bidrar til å skape fellesarealer som er gode møtesteder, og som stimulerer til aktivitet og fellesskap. Demenslandsbyer er et godt eksempel på det, og disse medlemmer mener det må legges til rette for bygging av flere demenslandsbyer eller konsepter som ligner på det. Etter hvert som demenssykdommen utvikler seg, kan det være nødvendig med hjelp og tilsyn hele døgnet. Da er det viktig at det legges til rette for bygging og modernisering av flere sykehjemsplasser og omsorgsboliger i kommunene, som er i tråd med behovene i årene fremover.

Disse medlemmer viser til Stortingets behandling av Representantforslag 260 S (2022–2023) om å skape et mer demensvennlig samfunn, som ble fremmet i juni 2023, og som Stortinget har til behandling høsten 2023. Disse medlemmer viser til at Høyre har fremmet følgende forslag i representantforslaget:

«Stortinget ber regjeringen utrede og innføre et pakkeforløp for demenssykdom som sikrer bedre diagnostisering og oppfølging.»

‘Stortinget ber regjeringen bidra til at kommunene legger bedre til rette for å skape et mer demensvennlig samfunn, og at kommunene har en plan for hvordan det skal gjøres.’

‘Stortinget ber regjeringen legge til rette for flere lavterskeltilbud i kommunene for mennesker med en demenssykdom og deres pårørende, som for eksempel flere hukommelsesteam, demensskoler og avlastningstilbud for pårørende.’

‘Stortinget ber regjeringen sørge for at det opprettes en tilskuddsordning som skal stimulere til bygging av flere trygghetsboliger for eldre i distriktskommuner.’

‘Stortinget ber regjeringen utarbeide et eget boligprogram for mennesker med en demenssykdom som skal gjøre det enklere å tilpasse egen bolig, men også å anskaffe en mer tilrettelagt bolig.’

‘Stortinget ber regjeringen sørge for at alle kommuner har en pårørendestrategi og gir pårørende mer fleksible avlastningstilbud.»

3.2.2 DELTAKELSE OG SAMSKAPING

Komiteen viser til at eldre er viktige samarbeidspartnere i utvikling av lokalsamfunnet. Å videreutvikle og iverksette opplæringsprogram for elderrådene, styr-

ke innovasjon og samskaping for en mer aldersvennlig samfunnsutvikling, tilrettelegge for bedre samhandling mellom frivillige og ideelle aktører og oppfordre frivillighetsentralene til å mobilisere seniorkraften er sentrale tiltak.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, mener at aktivitet og deltakelse i et sosialt fellesskap fremmer helse og livskvalitet og forebygger ensomhet. Flertallet viser til at en av de viktigste tilbakemeldingene fra departementets innspillmøter under utarbeidelsen av meldinga var behovet for å kjenne tilhørighet til stedet man bor. Flertallet mener det viser betydningen av nærmiljøene og å kunne få bo lengst mulig i sitt nærmiljø.

Flertallet vil påpeke viktigheten av at eldre skal ha reell mulighet til å påvirke og bidra til å legge ramme for et levende, trygt og godt lokalsamfunn. Flertallet understreker også viktigheten av arbeidet for å styrke lokal samhandling, og bedre samarbeid mellom kommunesektoren, yrkesorganisasjonene, frivilligheten, bruker- og pårørendeorganisasjonene og ideelle for å se på hvordan barrierer hindrer samarbeid.

Flertallet viser til at den frivillige innsatsen er avgjørende for å skape gode og levende lokalsamfunn. En sterk og mangfoldig frivillig sektor er viktig for det norske velferdssystemet, sektoren bidrar med nytenkning og innovasjon. Flertallet vil støtte frivillig og ideell sektor, de må sikres gode rammevilkår og forutsigbarhet.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener regjeringen har bidratt til å svekke helsefrivilligheten med å redusere tilskudd og endre kriterier for å få tilskudd. Disse medlemmer viser også til at regjeringen blant annet i forslaget til statsbudsjett for 2024 foreslår å kutte tilskuddsordningen Mobilisering mot ensomhet med 18,9 mill. kroner. Disse medlemmer mener det vil være med og svekke frivillig sektor sin mulighet til å forebygge og redusere ensomhet blant eldre. Disse medlemmer viser også til at regjeringen ikke har vært villig til å revidere Nasjonal strategi for frivillig arbeid på helse- og omsorgsfeltet, som blant annet Frivillig Norge ba om under den muntlige høringen om Bo trygt hjemme-reformen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, merker seg Virke ideell og frivillighet sitt høringsinnspill og påpekning av at frivillig sektors ansatte bruker mye tid på kompliserte søknads- og rapporteringsskjemaer. Tilskuddsordninger opprettes og legges ned, og det er manglende forutsigbarhet og langsiktighet. Det må i større utstrekning

være flerårige tilskudd og mulighet til å overføre midler som ikke er brukt opp fordi de ble bevilget sent på året.

Flertallet vil understreke målet om at alle som ønsker det, skal ha mulighet til å delta i frivillig arbeid, og anerkjenner den viktige samfunnsrollen til frivilligheten.

Flertallet viser til Innst. 249 S (2022–2023) og stortingsvedtak nr. 558 og 560, og vil understreke at arbeidet med forenkling av støtteordningene som frivilligheten søker penger fra, må fortsette og i større grad skje i samarbeid med frivilligheten. I forbindelse med statsbudsjettet for 2023 vedtok Stortinget en rekke oppryddinger i støtteordningene for organisasjonene, noe som har skapt usikkerhet i flere organisasjoner. Samtidig ble det åpnet for at flere tilskuddsordninger kan gi tilsagn over flere år – dette vil styrke frivilligheten. Flertallet vil understreke viktigheten av at departement og direktorat går i aktiv dialog med organisasjonene for å utvikle ordningene slik at de fungerer etter intensjonene og er så byråkratiske som mulig. Det bør være et mål for et slikt arbeid å åpne for at enda flere tilskuddsordninger har åpning for flerårige tilskudd.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener frivilligheten er bærebjelken i små og store lokalsamfunn. Frivilligheten bidrar stort til hele samfunnet og er med på å skape innovasjon, nytenkning og hjelp til de som trenger det. Disse medlemmer viser til at regjeringen i Bo trygt hjemme-reformen skriver at frivilligheten har en viktig rolle i gjennomføringen av tiltakene i reformen, og at regjeringen vil ha et godt samarbeid med frivillige og ideelle aktører i eldreomsorgen. Disse medlemmer viser til at det er stor forskjell på det regjeringen skriver og det regjeringen gjør. Disse medlemmer viser til at regjeringen har bidratt til å svekke frivillig arbeid med kutt i tilskuddsordninger og endrede kriterier for å få statlig støtte. Disse medlemmer mener regjeringen skaper ustabilitet og uforutsigbarhet for frivilligheten.

Disse medlemmer viser til at regjeringen i sitt forslag til statsbudsjett for 2024 foreslår å kutte betydelig i den statlige støtten til Livsglede for eldre, som er en ideell stiftelse som bidrar til å skape meningsfulle hverdager for eldre. Blant annet har Livsglede for eldre, en nasjonal sertifiseringsordning og et kvalitetsstempel for institusjoner der eldre bor, som sikrer at beboerne får individuelle aktiviteter og gode dager. Livsgledebarnehager og livsgledeskoler besøker eldre jevnlig gjennom trivselsskapende aktiviteter som gir gyldne generasjonsmøter, gjensidig læring og mestring. Disse medlemmer mener Livsglede for eldre er en viktig aktør som bidrar til rekruttering til frivilligheten i eldreomsorgen, og er kritiske til at regjeringen foreslår å kutte i støtten til Livsglede for Eldre.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser også til at regjeringen foreslår å kutte hele tilskuddsordningen Mobilisering mot ensomhet. Hensikten med tilskuddsordningen er å forebygge og redusere ensomhet og bidra til bedre helse og livskvalitet i befolkningen. Målgrupper er unge og eldre mennesker som er ensomme eller er særlig utsatt for å oppleve ensomhet. Frivillige og ideelle organisasjoner og private aktører vil sammen eller hver for seg kunne iverksette tiltak.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg fikk utarbeidet Nasjonal strategi for frivillig arbeid på helse- og omsorgsfeltet (2015–2020). Disse medlemmer viser til at strategien ble utviklet i fellesskap mellom Frivillighet Norge, KS og Helse- og omsorgsdepartementet. Strategien formulerer mål og tiltak for samspillet mellom frivillig og offentlig sektor på helse- og omsorgsfeltet – både hjelpetiltak og folkehelsearbeid. Disse medlemmer merker seg at regjeringen ikke har tatt initiativ til å revidere strategien, og mener det må gjøres for å sette rammene for hvordan frivilligheten og offentlig sektor skal samarbeide med hverandre.

På bakgrunn av dette fremmer komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen revidere Nasjonal strategi for frivillig arbeid på helse- og omsorgsfeltet i samarbeid med Frivillighet Norge og KS.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus mener frivillige organisasjoner og aktivitetstilbud er en styrke for den offentlige helse- og omsorgstjenesten. Disse medlemmer viser til at tilbud som Livsglede for eldre, Røde Kors, frivilligsentraler og andre lokale initiativ er viktige for å skape aktivitet og fellesskap i hverdagen. Disse medlemmer vet at mange kommuner og frivilligheten samarbeider godt om aktivitetstilbud, og mener dette må styrkes fremover. Disse medlemmer mener staten må bidra til godt samarbeid gjennom forutsigbarhet og stabile rammevilkår.

3.2.3 PLANLEGGING FOR EN BEDRE ALDERDOM

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at det vil være en fordel om flere planlegger for egen alderdom. En bedre planlegging av egen alderdom vil gjøre at flere kan være sjef i eget liv og samtidig være trygge på å få hjelp fra kommunale helse- og omsorgstjenester ved behov. Disse medlemmer mener at målrettet samfunns- og arealplanlegging er en

forutsetning for å skape god folkehelse og helsefremmende samfunn og for å kunne utvikle tilpasset og bærekraftig tjenestetilbud. I kommunal planlegging må alle sektorer og faggrupper delta, her er det spesielt viktig at elderrådet trekkes inn. Disse medlemmer viser til at mange ønsker å ta del i planleggingen om blant annet egen bosituasjon, samtidig vil dere være ulikheter i hvem som har denne muligheten. Brukene av omsorgstjenestene spesielt og eldre generelt har i for liten grad blitt involvert og fått være med på å utforme tjenestene som de har behov for. Disse medlemmer understreker viktigheten av at eldre tas med i samskappingsprosesser for å utvikle og videreutvikle tjenestetilbudet.

Disse medlemmer viser til at tross lav arbeidsledighet står mange eldre utenfor arbeidslivet. Målet er at de som vil og kan jobbe, skal få mulighet til det. For å øke antall sysselsatte i 60-årene må vi ha tiltak som gjør at ansatte blir værende i arbeid. Det må også bli lettere for arbeidstakere i 60-årene å kunne søke annet arbeid. Stortinget har nettopp behandlet et forslag om å oppheve minstegrensen for rett til medlemskap i offentlig tjenestepensjon. Disse medlemmer peker også på at økonomiske insentiver har mye å si for den enkelte, det omhandler pensjonssystemet, opplæring og utvikling og arbeidsmiljø, motivasjon og holdninger. Disse medlemmer viser for øvrig til Innst. 37 L (2023–2024).

Komiteens medlemmer fra Høyre mener vi må bli bedre på å planlegge vår egen alderdom i Norge. Disse medlemmer viser til at Kantar sitt helsepolitiske barometer for 2022 viste at 8 av 10 nordmenn mener at den enkelte må ta større ansvar for å sikre en god alderdom. Disse medlemmer mener at også samfunnet må legge bedre til rette for at den enkelte kan gjøre nettopp det. Disse medlemmer mener at alle kommuner skal legge til rette for et mer aldersvennlig samfunn og ha en plan for hvordan det skal gjøres. Å planlegge egen alderdom handler også om å gi tilbud om seniorkurs til alle som ønsker det, og gjennomføre forebyggende hjemmebesøk for å kartlegge bedre behovene som vil være i årene fremover. Disse medlemmer mener flere kommuner må gjennomføre forebyggende hjemmebesøk, og at det må settes tydeligere ambisjoner for det.

På bakgrunn av dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en nasjonal standard for hvordan den enkelte selv kan tilrettelegge bedre for at egen hverdag og hjem blir mer aldersvennlig.»

På bakgrunn av dette fremmer komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sette som mål og jobbe for at alle kommuner skal ha tilbud om forebyggende hjemmebesøk i løpet av reformperioden.»

«Stortinget ber regjeringen legge større vekt på at også fremtidig bosituasjon skal vurderes som en del av de forebyggende hjemmebesøkene som gjennomføres i kommunene.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener eldre må få muligheten til å bidra i samfunnet og stå i jobb lenger. Disse medlemmer mener samfunnet må forebygge og redusere aldersdiskriminering i arbeidslivet. Allerede i 50-årsalderen opplever flere at det er vanskeligere å bli innkalt til jobbintervju eller tilsatt i en ny jobb. Likestillings- og diskrimineringsombudet har hatt et økende antall saker der alder er grunnlaget for klagen. Sakene dreier seg ofte om at seniorene opplever aldersdiskriminering i rekrutteringsprosesser, forbigåelser ved ansettelse og oppsigelser. Mange beslutninger i ulike rekrutteringsprosesser tas på et ufullstendig grunnlag, der stereotypier og skepsis til eldre arbeidstakere kan være avgjørende. Disse medlemmer mener det er viktig å øke kunnskapen blant arbeidsgivere om aldring og arbeid.

Disse medlemmer mener det er viktig å støtte opp under flere tiltak som styrker overgangen mellom full jobb og pensjonstilværelsen, som for eksempel Seniorene AS, som kobler unge pensjonister sammen med aktører som ønsker hjelp til å få utført småjobber.

Disse medlemmer mener at en hindring for å kunne stå lenger i arbeid er aldersgrensene i arbeidslivet. Særaldersgrenser finnes i mange yrker, og bidrar til at flere går av tidligere enn de selv ønsker. Særaldersgrensene har ikke vært gjennomgått eller revidert på lenge, og bør tilpasses at vi lever lenger og har bedre helse. Disse medlemmer vil beholde erfarne mennesker som har bygget kompetanse over mange år. Det er også nødvendig å få muligheten til å velge å stå lenger i arbeid, slik at den enkelte kan kompensere for tapet av pensjon på grunn av levealdersjusteringen som ble innført med pensjonsreformen. Samtidig må arbeidsgivers styringsrett beholdes etter at arbeidstakeren har passert pensjonsalderen.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener at ingen skal «gå ut på dato» som følge av manglende kompetanse. Vi kan lære hele livet. Det må samfunnet tilrettelegge for. Livslang læring handler om at alle skal få mulighet til å fornye og utvikle sin kompe-

tanse, slik at flere kan stå lenger i arbeid og ha en meningsfull arbeidshverdag. For at den enkelte skal lære hele livet, må det finnes tilbud som lar seg kombinere med full jobb eller tilnærmet full jobb.

Disse medlemmer mener at det å endre jobb eller karrierevei kan bidra til flere og bedre år i arbeidslivet. Disse medlemmer vil derfor legge til rette for større mobilitet på arbeidsmarkedet blant seniorer. Dette betyr at flere må kunne få muligheten til å omskolere seg, eller fylle på med mer kompetanse. For å tilpasse seg den teknologiske og digitale utviklingen, bør det også tilrettelegges i mye større grad for arbeidstakere som ønsker og trenger en høyere digital kompetanse. Disse medlemmer mener at universitetene og høyskolene i større grad må legge til rette for inkludering av seniorer og eldre i utdanningstilbudene.

3.2.4 PROGRAM FOR ET ALDERSVENNLIG NORGE 2030

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti støtter at senter for et aldersvennlig samfunn videreføres, og at det lanseres et Program for et aldersvennlig Norge 2030.

3.3 Bostedstilpasning og planlegging

Komiteen viser til at målsettingen med boligpolitikken er å redusere sosiale og geografiske ulikheter på boligmarkedet. Komiteen mener tilgjengelighet og andelen egnede boliger, spesielt for eldre, er sentrale elementer for å sikre trygge hjem. Komiteen mener videre at målsettingen om at flere skal bo hjemme lenger, ikke kan gå på bekostning av flere sykehjemsplasser. Komiteen merker seg at 3 000 står på venteliste for sykehjemsplass.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, støtter at det skal føres en mer aktiv boligpolitikk, at Husbanken sin rolle må styrkes og videreutvikles, og at det må gis mer hjelp og veiledning til eldre for å planlegge fremtidig boligsituasjon. Flertallet viser til at det er ventet at regjeringen skal legge fram en melding til Stortinget om boligpolitikk.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener samfunnet må legge bedre til rette for at eldre skal få mulighet til å bo hjemme så lenge som mulig og få den hjelpen man trenger hjemme. Når vi blir flere eldre, må vi tenke nytt om boformer. Det å kunne leve livet mest mulig selvhjulpent, og med mulighet for å ha aktivitet og fellesskap med andre, er viktig i alle faser av livet. Det er særlig viktig når alderen begynner å sette sine spor, og den vanlige omgangskretsen blir mindre og faller bort.

Disse medlemmer viser til at det er mange faktorer som påvirker Eldres valg av bolig, men en forskningsomtale fra Folkehelseinstituttet peker særlig på betydningen av identitet, selvstendighet, sosiale aktiviteter, relasjoner i nabolag, nærhet til tjenester og gjenkjennbare omgivelser. Disse medlemmer mener at kartlegging og tilpasning av bosituasjon og økt bruk av velferdsteknologi er viktige forutsetninger for å klare det. Disse medlemmer mener at når vi bygger nye boliger for eldre, så må vi bort fra tanken om at eldre skal bo i utkanten av sentrum og kun sammen med andre eldre. Mennesker er forskjellige, og det endrer seg ikke bare fordi man blir eldre.

Disse medlemmer ønsker nye boløsninger og bofellesskap mellom mennesker uavhengig av alder, som bidrar til å skape fellesarealer som er gode møtesteder, og som stimulerer til aktivitet og fellesskap. Det er også viktig at eldre får flere og bedre verktøy for hvordan de kan planlegge sin fremtidige bosituasjon.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg i statsbudsjettet for 2022 foreslo å opprette en tilskuddsordning for å bygge trygghetsboliger for eldre i distriktene. Disse medlemmer viser videre til at regjeringen Støre foreslo å kutte denne tilskuddsordningen i sin tilleggsproposisjon til statsbudsjettet for 2022. Disse medlemmer viser til at Høyre i sitt alternative budsjett for 2023 igjen foreslo å opprette tilskuddsordningen for trygghetsboliger. Trygghetsboliger er et eksempel på en boligløsning som kan bidra til at flere kan leve et selvhjulpent liv, og bidra til å utsette behovet for omsorgstjenester.

På bakgrunn av dette fremmer komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen opprette en tilskuddsordning for å bygge flere trygghetsboliger for eldre i distriktet. Stortinget ber regjeringen komme tilbake på en egnet måte.»

«Stortinget ber regjeringen sikre at Husbankens låne- og tilskuddsordninger for tilpasning og oppgradering av egen bolig blir bedre kjent for kommunene og eldre.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til investeringstilskuddet til heldøgns omsorgsplasser i institusjon og omsorgsboliger. Disse medlemmer viser til at det i løpet av åtte år med regjeringen Solberg ble lagt til rette for bygging og renovering av om lag 20 000 heldøgns omsorgsplasser med en samlet tilsagnsramme på om lag 31,8 mrd. kroner i perioden 2014–2022. Dette ble gjort fordi regjeringen Solberg var opptatt av at alle som trengte det, fikk en sykehjemsplass eller en plass i om-

sorgsbolig. Disse medlemmer merker seg at regjeringens forslag til statsbudsjett for 2024 er det første regjeringen har lagt frem uten å kutte i sykehjemsplasser eller omsorgsboliger til eldre. Disse medlemmer er kritiske til at regjeringen foreslår å fjerne kravet til å øke det totale antallet sykehjemsplasser og omsorgsboliger i kommunene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at man i møte med at flere blir eldre og har behov for mer tilpassede boliger, må tenke ut nye alternative boformer som et mellomledd mellom å bo hjemme og på institusjon. Disse medlemmer mener helsehus eller trygghetsboliger kan være en del av løsningen. Derfor mener disse medlemmer en slik boform kan inkludere fellesarealer for å styrke det psykososiale, ergo- og fysioterapitjenester, legetjenester m.m.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet er ikke uenig i at det kan være lurt å planlegge for egen alderdom, men er bekymret for at statlige og kommunale myndigheter på bakgrunn av statsrådets uttalelser om ansvar for egen alderdom skyver ansvaret fra seg i møte med flere eldre i årene fremover. Disse medlemmer mener videre ideelle og private aktører må få ta del i og kan søke på tilskuddsordninger som for eksempel investeringstilskudd til bygging av sykehjem og omsorgsboliger.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener alternative boformer som trygghetsboliger eller andre modeller kan være et viktig skritt for å sikre personer som er utrygge i eget hjem. En del eldre som ikke oppfyller tildelingskriteriene for sykehjemsplass eller omsorgsbolig, er engstelige for å bo alene. Det sammen med funksjonsnedsettelse kan gjøre at enkelte blir dårligere av å bo hjemme, og reelt sett har behov for sykehjemsplass, selv om tildelingskriteriene ikke er oppfylt.

Disse medlemmer merker seg statsminister Jonas Gahr Støres uttalelse i forbindelse med fremleggelsen av meldingen som har som mål at flere eldre skal kunne bo trygt i eget hjem. Sitat:

«Hvis du spør folk, så sier de at de gjerne vil bo hjemme så lenge de kan. Mange mennesker kan bo hjemme hele livet.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti er enige i at det skal legges til rette for at de som kan og selv ønsker å bo hjemme, får mulighet til det, men disse medlemmer er bekymret for at eldre som har behov for sykehjemsplass, blir boende i eget hjem for lenge og mot sitt eget ønske.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til TV2s store kartlegging fra 2017 og 2023 om ventelister for sykehjemsplass. På seks år har ventelistene økt med nesten 900 flere, og totalt 3 000 personer står nå i kø. I august i år kunne vi lese om 92 år gamle Kirsten i Bærum kommune som har et stort ønske om sykehjemsplass både for det psykososiale, og også fordi at hun har blitt dårlig til bens og er utrygg i hjemmet. Til TV2 uttalte hun følgende:

«Når jeg ikke har noe å se frem til om dagen, så ligger jeg bare i sengen. Hvis jeg hadde vært på sykehjem, så hadde det vært frokost og mennesker å snakke med. Jeg er egentlig helt avhengig av å ha mennesker rundt meg.»

Disse medlemmer oppfordrer kommunene til å foreta en kritisk gjennomgang av tildelingskriteriene for sykehjemsplass for å påse at de som har behov for en slik plass, får det, og at de lokale myndighetene blir bedre rustet for fremtiden med planlegging og bygging av omsorgsboliger og sykehjemsplasser. Disse medlemmer mener det er en forutsetning at regjeringen setter av nok midler til bygging av sykehjemsplasser.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at både ruspasienter og øvrige beboere på sykehjem vil ha større nytte av helsetilbudet hvis tjenestene for ruspasienter er skjermet fra de andre pasientene. LAR-behandling stabiliserer helsetilstanden til de rusavhengige, men mange sliter med tunge, sammensatte rus- og psykiske lidelser. Det kan derfor oppleves belastende for de andre beboerne, og kan gå ut over bomiljøet for øvrig. Disse medlemmer mener egne sykehjem, egne avdelinger på sykehjem, eller i spesielt tilrettelagte omsorgsboliger, kan være en del av løsningen for eldre med rusproblemer. En slik tilnærming vil også støtte målene i Opptrappingsplanen for psykisk helse, som inkluderer å øke levealderen for pasienter med ruslidelser og psykiske sykdommer.

Disse medlemmer mener det er viktig å hente inspirasjon fra de som allerede har adressert relevante utfordringer. Hordnestunet sykehjem i Bergen, som nå rehabiliteres for bedre å tilpasse tilbudet til personer med tidligere rusproblematikk, representerer et eksempel på hvordan man kan tilby likeverdige helsetjenester og forbedre livskvaliteten og livsgleden til denne gruppen. Lignende initiativ ses hos Frelsesarmeen. Og Stovnerskogen sykehjem i Oslo tilbyr 23 spesialplasser for eldre rusavhengige. Disse medlemmer er opptatt av å finne tiltak for eldre med rusproblematikk slik at også de opplever å bo trygt hjemme, og få økt livskvalitet.

Disse medlemmer mener også det bør ses på alternative boformer for eldre med funksjonsnedsettelse for et mest mulig likeverdig tilbud for den enkelte.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt,

Kristelig Folkeparti og Pasientfokus viser til at uten heis vil eldre beboere bli som fanger i sine boliger. Det anføres i meldinga at 11 pst. av alle over 60 år bor i blokker med to etasjer eller mer. En kollektiv satsing på opprustning av disse blokkene med heis betyr en vesentlig oppgradering av store drabantbyområder som alt er bygget ut med gode møteplasser, seniorsentre osv., og som oppfyller mange av kriteriene for et godt bomiljø for eldre. Husbanken må her ha en viktig rolle.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet er enige i at heis er viktig for å tilpasse boliger for alderdommen. Disse medlemmer viser til at regjeringen i statsbudsjettet for 2023 kuttet tilskudd til etterinstallering av heis- og tilstandsvurdering. Disse medlemmer viser til at tilskuddet gikk til etterinstallering av heis i eksisterende bygningsmasse. Disse medlemmer viser til at Sosialistisk Venstreparti i budsjettforliket med regjeringen ikke bidro til å opprettholde dette tilskuddet.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at regjeringen Solberg i Prop. 1 S (2021–2022) foreslo en pilot med investerings-tilskudd til trygghetsboliger for eldre. Dette ble senere fjernet av regjeringen Støre, men et av tiltakene som nevnes i meldingen, er nettopp trygghetsboliger. Disse medlemmer mener det med fordel kunne vært konkretisert allerede her hva regjeringen ser for seg, fremfor å komme tilbake i enda en plan med dette når det ligger en pilot-ordning klar i skuffen fra forrige regjering.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en konkretisering på trygghetsboliger, og foreslå midler til ordningen senest i statsbudsjettet for 2025.»

3.3.1 ELDRBOSTEDPROGRAMMET

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, støtter at det utvikles et eget eldreboligprogram, og at de tre temaene i programmet blir:

- Veiledning og planlegging
- Planlegging av egen boligsituasjon
- Flere sosiale boligformer

Flertallet vil understreke at boligmassen må utvikles gjennom at det offentlige, utbyggerne, boligbyggerlagene og privatpersoner alle må ta sin del av ansvaret, og samspillet mellom de ulike aktørene må bli bedre.

Flertallet vil understreke viktigheten av at man styrker tverrsektoriell planleggingskompetanse i kommunene. Kommunene må settes i stand til å analysere bolig- og stedsutvikling i sammenheng med omsorgstjenester. Kommunene har ulike behov og utfordringer. Det er et stort kartleggingsbehov for hva som er et aldersvennlig lokalmiljø, og hvordan statlig støtte/virkemidler bør utformes/settes inn.

Flertallet viser til at de foreslåtte tiltakene, f.eks. rettet mot kriteriene for lån fra Husbanken, i første rekke er fokusert på behovet for nye boliger og utbedring av eksisterende boliger i egen regi. Det er helt nødvendig at man legger sterkere vekt på mulighetene for kollektiv utbedring av boligområder med gode miljøkvaliteter for øvrig til å bli mer aldersvennlig.

Flertallet ber regjeringen sikre at Husbankfinansierte boliger tilpasset eldre forblir primærbolig for denne målgruppen, og ikke kan bli kjøpt opp som sekundærbolig.

3.3.2 VEILEDNING OG PLANLEGGING

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti støtter at Husbanken får en sterkere veilederrolle, at plankompetansen i kommunene skal styrkes, og at det skal utvikles boformer som er tilpasset personer som lever med demens.

Disse medlemmer viser til regjeringens forslag til statsbudsjett og den store satsingen på investeringsstilskudd for heldøgns omsorgsplasser. Samtidig som det må bygges flere sykehjemsplasser og heldøgns omsorgsboliger, må ikke en slik utbygging fortrenge satsinger på andre boformer, forebygging og utvikling av et aldersvennlig nærmiljø. Disse medlemmer mener at det er riktig at det settes i gang en evaluering av plankravet som ble innført i ordningen med investeringstilskudd.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener regjeringen ikke har hatt noen stor satsing på investeringstilskuddet for heldøgns omsorgsplasser. Disse medlemmer viser til at regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2023 foreslo å kutte i byggingen av sykehjemsplasser og omsorgsboliger, og at det økonomiske kuttet fortsatt ikke er hentet inn igjen.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at regjeringens forslag til statsbudsjett for 2024 er det første forslaget til statsbudsjett hvor Arbeiderpartiet og Senterpartiet ikke foreslår å kutte i bygging av sykehjemsplasser og omsorgsboliger. Disse medlemmer vil også vise til at regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2024 foreslår å fjerne kravet om å øke det totale antallet sykehjemsplasser og omsorgsboliger i kommunene. Disse

medlemmer er bekymret for konsekvensene av å fjerne dette kravet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt er kjent med at mange eldre ønsker å bo hjemme så lenge de har helse til å gjøre det. Et politisk mål om at eldre skal kunne bo trygt hjemme, må ikke komme i konflikt med at de som trenger mer omfattende tjenester, skal få disse. Det er ikke noen motstrid mellom å hjelpe eldre å bo hjemme og å sikre at det er nok institusjonsplasser, omsorgsboliger, trygghetsboliger eller andre boformer.

3.3.3 PLANLEGGING AV EGEN BOSITUASJON

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, støtter regjeringens foreslåtte tiltak som styrker informasjonen om boligtilpassninger og gjør det enklere å gjennomføre boligtilpassninger.

Flertallet er prinsipielt enig i den stadig oftere understreking av at det pålegges oss alle et personlig ansvar for eget liv, herunder egen helse, og i denne sammenheng: ansvar for å forberede egen alderdom. Men i bunn for all samfunnsplanlegging må det ligge at vi har et forskjellssamfunn som gir den enkelte ulike forutsetninger, ikke minst helsemessig og materielt, for å ta et slikt ansvar. Det påligger derfor fellesskapet i samband med et eldreboligprogram å kompensere for dette, slik at vi alle kan leve et mest mulig likeverdig liv.

Flertallet understreker at trygghet og forutsigbarhet er en forutsetning for en god alderdom hvor den enkelte kan oppleve tilhørighet, mestring og sosial deltaking.

Flertallet vil understreke viktigheten av å føre en aktiv boligpolitikk. Det er et paradoks at den eldste delen av befolkningen har de største formuene, samtidig som det er blant de eldste vi finner noen av de fattigste. SSB har funnet at husholdningene til eldre i 2010 gjennomsnittlig hadde 2,6 mill. kroner i nettoformue, i 2020 var den gjennomsnittlige nettoformen økt til 4,8 mill. kroner. Flertallet merker seg at mange eldre fint klarer selv å skaffe seg egnede boliger for en trygg alderdom, mens andre ikke har de økonomiske ressursene til å gjøre det. Velferdsordningene må ta ansvar for å sikre at også de som ikke har store formuer, kan bo i egnede boliger for en trygg alderdom. Flertallet mener at det i eldrepolitikken må være en klar målsetting å motvirke fattigdoms- og levekårsforskjeller blant eldre.

Flertallet viser til det som er påpekt i Folkehelse-rapporten: Flyktninger og eldre innvandrere er grupper som kan være spesielt utsatt for dårlig helse. Innvandre-re bruker helsetjenester i mindre grad enn den øvrige befolkningen, men helsetjenestebruk varierer mye med

alder, botid, årsak til innvandring og landbakgrunn. Regjeringen må ha et særlig fokus på dette, slik at alle oppnår likeverdig helse.

Komiteens medlem fra Rødt minner om at mange eldre har dårlig økonomi og ikke er i en situasjon der de kan «ta ansvar for å tilpasse bolig eller flytte til en mer egna bolig». Dette medlem viser til at mange eldre som ikke eier egen bolig, har vansker med å klare seg på boligmarkedet på lave pensjoner, i tillegg til at egenandel på hjemmehjelp, trygghetsalarm, matutlevering og andre tiltak som skal gjøre det trygt å bo hjemme, er en økonomisk barriere for mange eldre. Dette medlem etterspør tiltak som skal sikre denne gruppa en trygg alderdom i eget hjem.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en tiltakspakke som sikrer eldre med trang økonomi en trygg alderdom.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus mener det er viktig at Husbanken får en større rolle som både planlegger, veileder og for finansiering av tilrettelagte og bedre bosteder for seniorer og eldre. Disse medlemmer støtter at flere må planlegge for hvilken bosituasjon man er i når man blir eldre, men mener samtidig at dersom staten legger opp til at vi skal bo hjemme lenger, må det være noen virkemidler tilgjengelig slik at det i realiteten er mulig også i distriktene. Det er også viktig at det er lettere å få støtte til egne initiativ, og at planleggingen ikke alene må gjøres av det offentlige. Disse medlemmer er bekymret for at det flere steder i landet vil være for dyrt å flytte til en nyere bolig, og at det igjen gjør det vanskeligere med tilflytting for unge i etableringsfasen.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Rødt, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen styrke Husbanken, og utvide støtteordningene slik at de bidrar til bedre planlegging av egen bosituasjon for seniorer.»

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for mer og bedre samarbeid mellom Husbanken og private initiativ, slik at det er lettere å bygge mer sosiale boformer med for eksempel tilgang til fellesarealer.»

3.3.4 FLERE SOSIALE BOFORMER

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, vil understreke viktigheten av at det utvikles et variert boligtilbud som inkluderer det ordinære markedet, offentlige tilbud og mellomløsninger til de to. Flertallet støtter regjeringens forslag om at det utvikles et eget tilskudd for kommunene til bygging av trygghetsboliger etter modell for investeringstilskuddet for heldøgns omsorgsboliger. En slik tilskuddsordning vil være viktig for å kunne bygge ut tiltakene i omsorgstrappen og kan være med på å senke trykket på de mest resurskrevende omsorgstilbudene samtidig som det vil kunne gi flere eldre en bedre livskvalitet.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at regjeringen Solberg i forslaget til statsbudsjett for 2022 foreslo å etablere en tilskuddsordning for å bygge trygghetsboliger for eldre i distriktet. Formålet med tilskuddsordningen som regjeringen Solberg foreslo, var å stimulere kommunene og borettslag til å øke tilbudet av trygghetsboliger til eldre. Disse medlemmer viser til at en av de første tingene Arbeiderpartiet og Senterpartiet gjorde da de kom i regjering, var å kutte tilskuddsordningen for å bygge trygghetsboliger for eldre i distriktet. Disse medlemmer reagerer på at regjeringen under lanseringen av Bo trygt hjemme-reformen omtalte byggingen av trygghetsboliger for eldre i distriktet som et «helt nytt grep». Disse medlemmer mener dette er feil, og at regjeringen prøver å reversere politikk de selv har gått mot. Disse medlemmer viser til at regjeringen heller ikke foreslår å sette av midler til en slik tilskuddsordning, slik Høyre gjorde i regjeringen Solbergs forslag til statsbudsjett for 2022, og slik Høyre gjorde i sitt alternative forslag til statsbudsjett for 2023.

3.4 Kompetente og myndiggjorte medarbeidere

Komiteen erkjenner behovet for å sikre trygge og kvalitetsrike tjenester innen helse- og omsorgssektoren og understreker betydningen av å ha tilstrekkelig personell med riktig kompetanse som den mest avgjørende ressursen for å levere trygge og gode tjenester til befolkningen. Komiteen er bekymret for at helse- og omsorgspersonell utgjør en begrenset ressurs, og mener dette er et område som må styrkes.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til Helsepersonellkomisjonens utredning NOU 2023:4 Tid for handling – Personellet i en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste, som viser at det er

behov for et bredt spekter av tiltak for å sikre en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste også i fremtiden.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at Helsepersonellkommisjonen har skapt et inntrykk av at vi ikke kan ansette flere i velferdstjenestene.

Disse medlemmer understreker at selvsagt kan vi skaffe flere folk til helsevesenet dersom vi vil. Vi må som samfunn velge hvilke aktiviteter vi setter øverst. Det finnes ingen naturgitt grense for hvor mange som kan jobbe i helsevesenet. De aller fleste nordmenn setter helsen først, og det må vi som politikere også gjøre.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at Helsepersonellkommisjonen er møtt med skarp kritikk fra en rekke fagmiljøer, som SSBs Erling Holmøy og motmeldingen initiert av Oslo Legeforening; «Framtidens helse- og omsorgstjenester.» Det reageres på hovedkonklusjonene, feilaktig bruk av statistikk, en rekke feilslutninger og mangelfulle forslag til aktive tiltak. Og, skulle prognosene vise at vi blir for få folk her i landet, kan en velge Erna Solberg-metoden; «vi må føde flere barn», men en rausere flyktning- og asylpolitikk ville kanskje være et vel så solidarisk og godt virkemiddel til å bøte på dette.

3.4.1 TILLIT

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Pasientfokus, mener at de ansatte i helse- og omsorgstjenesten har vært utsatt for unødvendig mange kontrollsystemer, og en for stor del av arbeidshverdagen deres har vært detaljstyrt. Unødvendige kontrollsystemer og høy grad av detaljstyring er tidstyver i en travel hverdag. Flertallet merker seg regjeringens arbeid med å gjennomføre en tillitsreform i offentlig forvaltning. Gjennom mer tillitsbasert styring og ledelse kan rapporteringskrav og detaljstyring reduseres. Det vil kunne frigjøre arbeidstid, muliggjøre gode lokale løsninger og skape autonomi og myndiggjøre de ansatte.

Flertallet vil understreke at arbeidet for å bekjempe ufrivillig deltid må trappes kraftig opp. Stortinget har vedtatt endringer i arbeidsmiljøloven som styrker retten til heltid. Dette er et godt første skritt som må følges opp av en kulturendring i helse- og omsorgstjenestene.

Flertallet er kjent med at det er mange kommuner som sliter med å rekruttere nok helsepersonell med riktig kompetanse. Det er utviklet en rekke modeller og programmer som har fungert godt for å bedre rekrutteringen. Flertallet viser da særlig til TØRN, Jobbvinner, Menn i helse og IA-bransjeprogram som har hatt stor effekt, og som må tas i bruk av flere kommuner. Et

annet viktig tiltak er å sikre en bedre grunnbemanning, slik at den enkelte tjeneste ikke blir like sårbar og belastningen på den enkelte ansatte blir for stor. Flertallet vil understreke at en god grunnbemanning er rekrutterende, og det øker sjansen for å beholde eksisterende ansatte.

Flertallet vil understreke at tillit i tjenestene kun kan skapes gjennom gode prosesser som styres av partene i arbeidslivet, og at dette må skje lokalt på den enkelte arbeidsplass i tillegg til at det må skje på kommunalt, regionalt og nasjonalt nivå.

Flertallet viser til at de mange deltids- og midlertidig ansettelser vanskeliggjør arbeidet med fagutvikling, kontinuitet og forutsigbarhet i det tjenestetilbudet som møter hjemmeboende.

Flertallet viser til at Stortinget i 2022 vedtok at arbeidstaker som hovedregel skal ansettes i heltidsstilling, og at behovet for deltid må dokumenteres skriftlig av arbeidsgiver. Samtidig fikk deltidsansatte fortrinnsrett til utvidet stilling framfor at arbeidsgiver foretar ny ansettelse. Dette er viktige vedtak.

Flertallet viser til at hvorvidt folk skal bo trygt hjemme, naturligvis er avhengig av at den som trenger bistand fra fellesskapet, får tilstrekkelig hjelp.

Flertallet viser til at for mange hjelpetrequende forteller at de opplever en forvaltning som ikke er medspillere, men motstandere, brukere og pasienter som opplever tidkrevende og utmattende runder med anker og klager for å få dekket sine behov. At det tar måneder å få avgjort en klagesak hos Statsforvalteren, påfører hjelpetrequende en betydelig tilleggsbelastning. Flertallet vil derfor understøtte at det skal være reelle klagemuligheter med en rimelig saksbehandlingstid.

3.4.2 KOMPETANSE

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Pasientfokus, mener at det må være en høyere prioritet på å utvikle kompetanse, bruke kompetansen riktig og sikre kvalifisering av ansatte i helse- og omsorgstjenestene. Helse- og omsorgstjenesten er til stede over hele landet, da må også utdanningstilbudene gjenspeile dette.

Flertallet viser til at meldingen vil øke kvalifiseringen av ansatte gjennom å sikre flere læreplaner, gjøre det lettere for ufaglærte å ta fagbrev på jobb, styrke fagskolene, øke omfanget av praksis i utdanningene og en rekke andre tiltak.

Flertallet er bekymret for at generalistkompetansen ikke har fått den nødvendige statusen, og tror generalister mange steder kan styrke tjenestene. Flertallet mener god tilgang på generalistkompetanse blir viktig framover, og at helsepersonellet jobber tverrfaglig på tvers av disipliner og yrker.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener det er viktig at eldre som mottar tjenester i hjemmet, skal oppleve trygghet, trivsel og kvalitet i tjenestene. Disse medlemmer viser til at de siste årene har antallet årsverk i hjemmetjenesten økt kraftig, men det er fortsatt mange som er ufaglærte. Tre av ti som jobber med omsorg i kommunene i dag, er ufaglærte. Disse medlemmer har ambisjon om å få opp tempoet på antall faglærte i hjemmesykepleien spesielt. Det vil gi ansatte i helse- og omsorgstjenesten mulighet til å øke kompetansen sin. Flere faglærte vil være med og opprettholde og øke kvaliteten på hjemmetjenesten og gjøre det tryggere i møte med hjemmeboende eldre som får stadig mer komplekse lidelser. Kommunene må sette mål om økt andel faglærte i hjemmesykepleien, basert på at de kartlegger behovet i sin kommune. Disse medlemmer mener at en styrking av hjemmetjenesten kombinert med mer varierte boformer vil bidra til at flere eldre kan bo hjemme lenger, og at hjelpebehovene utsettes.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til regjeringen Solbergs Kompetanseløft 2020 og Kompetanseløft 2025 for rekruttering, kompetanse og fagutvikling i den kommunale helse- og omsorgstjenesten og den fylkeskommunale tannhelsetjenesten. Om lag 146 000 ansatte i omsorgstjenestene fullførte en grunn-, videre- eller etterutdanning med tilskudd fra Kompetanseløft 2020 i planperioden 2016–2020. Bedre utdanning og mer kompetanse til helsepersonell gir høyere kvalitet i helse-tjenestene til pasientene.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener at tilbudet for psykisk helse til eldre må bedres, og at eldre skal føle seg sett og involvert. Disse medlemmer mener helsepersonell har en viktig rolle i å ivareta det i helse- og omsorgstjenesten.

På bakgrunn av dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at psykisk helse ivaretas i de helsefaglige utdanningsløpene.»

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at innvandrere i dag utgjør kun 5 pst. av alle over 70 år, men at andelen forventes å øke til 27 pst. i 2060. Befolkningen i Norge preges av et økende mangfold, og det må vi også tas hensyn til når vi skal utforme helse- og omsorgstjenesten. Disse medlemmer mener at tjenestene må bedre tilpasses en økende andel eldre med innvandrerbakgrunn.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at regjeringen Solberg innførte krav om lege-

middelgjennomgang på sykehjem. Tall viser at det på landsbasis i 2021 var 56 pst. av beboere på norske sykehjem som hadde hatt legemiddelgjennomgang i løpet av de siste 12 månedene. Disse medlemmer mener dette ikke er godt nok, og at flere kommuner må følge opp kravet om legemiddelgjennomgang. Medisiner redder liv, men det kan være livsfarlig å bruke medisiner feil eller for mye.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Rødt og Kristelig Folkeparti mener det er viktig for pasienter og eldre at vi får bukt med feil legemiddelbruk, og at pasienter får god informasjon om bivirkningene. Jevnlig gjennomgang av medisinalisten til pasienter og eldre er viktig for å sikre riktig legemiddelbruk og hindre feil- og overmedisinering. Det er behov for hyppigere legemiddelgang, og vi må sikre at alle får det. Disse medlemmer mener det må utarbeides egne kvalitetsindikatorer for medisinalbruk på sykehjem.

På bakgrunn av dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide egne kvalitetsindikatorer for medisinalbruk på sykehjem og sikre at kravet om jevnlig og systematisk legemiddelgjennomgang følges opp.»

Komiteens medlem fra Pasientfokus viser til at det forekommer at det brukes ulovlig tvang mot personer med demens. Dette medlem vil understreke at dette er uakseptabelt, det innebærer et menneskerettighetsbrudd, og det er svært viktig med god kompetanse hos personell for å redusere bruk av tvang.

Dette medlem viser videre til at et godt helse- og omsorgstilbud til samiske tjenestemottakere krever kompetanse i samisk kultur og språk – uansett hvor tjenestemottakeren bor i Norge. Samiske tjenestemottakere har behov for og krav på å bli møtt av en tjeneste som har kompetanse i samisk språk og kultur – det gjelder særlig når de eldre begynner å glemme sitt andrespråk, norsk, og kun husker sitt morsmål, som er samisk. Dette medlem understreker at det derfor er viktig at tjenestetilbydere kan snakke samisk og har grundig kulturforståelse om det samiske samfunnsliv samt kunnskap om sosiale og historiske faktorer for den enkeltes livssituasjon.

3.4.3 OMSTILLING OG ORGANISERING

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, mener at det er et stort potensial i å organisere hvert tjenestested i helse- og omsorgstjenestene på en bedre måte. Flertallet mener helse- og omsorgstjenestene i

større grad må vektlegge forebygging og helsefremmende arbeid, og at det vil gjøre at behovet for omsorgstjenester blir lavere, og at flere kan leve gode og selvstendige liv.

Flertallet mener at organiseringen i hjemmetjenesten må endres slik at det blir mulig å ha faste team der det ikke er det i dag. Mange kommuner er allerede i gang med denne omleggingen. Erfaringer viser at det er bra for pasientene å ha faste ansatte, å forholde seg til, det er også et gode for de ansatte, som får en mer forutsigbar arbeidshverdag, der de gjennom sin kjennskap til pasientene kan gi bedre helsehjelp og omsorg.

Flertallet er imponert over resultatene som Tørn-prosjektene klarer å skape. Gjennom bedre organisering, en mer hensiktsmessig oppgavefordeling og endrede turnusordninger blir det bedre tjenester for pasientene og arbeidsdagen bedre for de ansatte. Flertallet støtter den foreslåtte utvidelsen av Tørn.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Rødt er bekymret over at oppgavene og kravene i kommunehelsetjenesten ikke står i forhold til ressursene, og at fagfolka våre ikke har kapasitet til å følge opp alle brukerne tilstrekkelig. Dermed må enhetene prioritere sykepleiere og helsefagarbeidere til de pasientene med store medisinske behov der det er nødvendig med formell kompetanse, og eldre som først og fremst har pleiebehov, derfor ender med å få korte besøk og stadig nye vikarer på døra. Disse medlemmer peker på at dette problemet ikke kan løses med et politisk vedtak om at pasienten skal ha faste team. Det løses ved å styrke grunnbemanningen.

3.4.4 KVALITET OG LEDELSE

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til den foreslåtte satsingen på ledelse i tjenestene, gjennom fortsatt satsing på nasjonal lederutdanning og utvikling av nettbaserte ressurser for lederutdanning og lederutvikling.

Disse medlemmer vil understreke at for å kunne utvikle tjenestene må det være større kunnskap om kvaliteten i tjenestene. Utvikling og forbedring av kvalitetsindikatorer vil gjøre at det blir lettere å styre tjenestene, men innføring av nye indikatorer skal ikke medføre mer rapportering eller at det reduserer de ansattes tid til å jobbe pasientnært.

3.4.5 FORSKNING OG KUNNSKAPSBASERT PRAKSIS

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at grunnlaget for kunnskapsbaserte helse- og omsorgstjenester må styrkes. Det vil både kun-

ne stimulere til innovasjon og næringsutvikling i tråd med veikartet for helsenæring.

Disse medlemmer viser også til regjeringens forslag til statsbudsjett for 2024, der det foreslås opprettelse av en finansieringsordning for forskning på de kommunale helsetjenestene. Det vil kunne gi et enda bedre kunnskapsgrunnlag for å utvikle tjenestene.

3.5 Trygghet for brukere og støtte til pårørende

Komiteen mener de pårørende er en viktig ressurs, og anerkjenner det viktige arbeidet som gjøres av dem for sine nærmeste. Komiteen er tydelig på at det er samfunnets ansvar å ivareta de som har behov for omsorgstjenester, og det er viktig at de pårørende ikke blir en hvilepute eller blir tatt for gitt av de som yter helse- og omsorgstjenester.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil videreutvikle og styrke vår felles helsetjeneste slik at alle får en trygg og god alderdom. Den viktigste hjelpen handler om å gi innbyggerne mulighet til å klare seg selv, oppleve mestring, verdighet og livskvalitet. Samtidig må vi sørge for tilstrekkelig hjelp til de som har behov for hjelp fra helse- og omsorgstjenesten.

Disse medlemmer vil peke på pårørende sin viktige rolle, pårørende er en viktig ressurs både for sine nærmeste og for helse- og omsorgstjenesten. Skal pårørende kunne hjelpe sine nærmeste over tid, vil disse medlemmer understreke at pårørende må bli tilbudt opplæring, støtte og avlastning, slik at de kan mestre situasjoner og oppgaver over tid. Pårørende skal ikke stå alene, derfor vil disse medlemmer utvikle pårørendeavtaler og gjøre permisjonsrettigheter bedre kjent.

Disse medlemmer mener at å gi trygghet for bruker og pårørende bl.a. handler om å styrke hjemmetjenesten med forebyggende og aktivitetsfremmende tjenester, men også kvalitet, kapasitet og støtte til pårørende. Disse medlemmer mener det er med på å skape gode tjenester for de som vil og kan bo hjemme, og at det styrker muligheten til å bo hjemme så lenge en kan.

3.5.1 DEN NYE HJEMMETJENESTEN

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til ambisjonene for den nye hjemmetjenesten, som skal sikre at brukere og pårørende skal sikres trygghet og forutsigbarhet gjennom satsing på forebyggende og aktivitetsfremmende tjenester, kvalitet og kapasitet og støtte til pårørende. Disse medlemmer vil understreke at utviklingen av tjenestetil-

budene må ta utgangspunkt i at brukerne og pårørende får spørsmålet «hva er viktig for deg?»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener helse- og omsorgstjenesten må organiseres og utvikles med utgangspunkt i pasientenes behov, og at pasientene skal sikres et likeverdig tilbud av helse- og omsorgstjenester over hele landet. Disse medlemmer mener det er et viktig mål at alle skal få bestemme mest mulig over sin egen hverdag, og at valgfrihet gir mangfold og muligheter for pasienter, brukere og pårørende. Disse medlemmer viser til at regjeringen har opphevet godkjenningsmodellen for fritt brukervalg, og mener det gir mindre valgfrihet, mangfold og brukermedvirkning i helse- og omsorgstjenesten.

På bakgrunn av dette fremmer komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjeninnføre godkjenningsmodellen for fritt brukervalg slik at kommunene enklere kan åpne opp for valgfrihet innen hjemmetjenester og hjemmesykepleie. Stortinget ber regjeringen komme tilbake på egnet måte.»

«Stortinget ber regjeringen gjeninnføre nasjonal innsamling av ventetidstall for kommunene til sykehjem.»

3.5.2 FOREBYGGENDE OG AKTIVITETSFREMMENDE TJENESTER

Komiteen mener at aktivitet og mestring er avgjørende for helse og livskvalitet, dette gjelder spesielt for personer med demens og deres pårørende. Å utvikle gode aktivitetstilbud bidrar til trygghet og forutsigbarhet, det må tilpasses den enkeltes behov og interesser.

Komiteen mener at det har en stor verdi at innbyggerne får hjelp til å leve sine egne liv slik de selv ønsker å leve dem. Dette skaper mestring, verdighet og økt livskvalitet. Dette handler om helsekompetanse, digitale og praktiske ferdigheter og trygghet i hjemmet. Flere kommuner tilbyr i dag oppsøkende virksomhet med hjemmebesøk, her vektlegges fallforebygging, ernæringsstatus, boligtilpasning, legemiddelbruk og brannforebygging. Målet er å mestre samt å utsette behov for hjelp fra helse- og omsorgstjenesten, forebygge sykdom, skade og ensomhet. Komiteen mener at flere kommuner bør tilby forebyggende hjemmebesøk og tilsvarende tjenester. Det er viktig at slikt forebyggende arbeid skjer systematisk, og at det er gode rutiner for oppfølging i ettertid. Disse besøkene er også en arena for den eldre til å kunne gi tilbakemelding til kommunen om de ulike tjenestene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti støtter at det utvikles en nasjonal aktivitetsgaranti, som skal bidra til bedre psykisk helse og hindre ensomhet blant eldre. Mangel på aktivitet kan føre til at demenssykdommen forverrer seg raskere. Behandling av sansetap og hjelp til å bruke hjelpemidler riktig ved sansetap må prioriteres i arbeidet med å bremse utviklingen av demens. Videre vil disse medlemmer peke på hvor viktig mat og ernæring er for å skape god helse, måltids glede og måltidsfellesskap. Økt ernæringskompetanse vil forebygge sykdom og hindre reinnleggelse på sykehus.

Disse medlemmer merker seg at hverdagsrehabilitering er et populært tilbud. Evalueringen av tiltaket viser også et styrket rehabiliteringstilbud rettet mot eldre hjemmeboende med begynnende funksjonssvikt.

Disse medlemmer støtter det overordnede mål om økt bruk av velferdsteknologi, samtidig som det er all grunn til å være bekymret for hvor kort man faktisk er kommet med fragmenterte IKT-systemer som ikke snakker sammen, og dårlige brukergrensesnitt. Og ikke minst: manglende forståelse for at teknologien krever endringer i kulturer og hvordan man jobber.

Disse medlemmer vil påpeke at digital helsekompetanse og digitale løsninger har et stort potensial i helsetjenesten, som forebygging, samhandling, rehabilitering og mestring av kronisk sykdom. Gode og tilpassede digitale løsninger gjør tjenesten mer tilgjengelig. Disse medlemmer mener at velferdsteknologiordningen er et viktig verktøy for å sikre god livskvalitet og mestring.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at regjeringen Solberg i 2014 opprettet Nasjonalt velferdsteknologiprogram. Disse medlemmer viser til at 70 pst. av kommunene har tatt i bruk en eller flere ulike former for velferdsteknologiske løsninger i perioden 2014 til 2021. Disse medlemmer viser til at kommunene melder tilbake at dette gir gevinster i form av spart tid, unngåtte kostnader og økt kvalitet. Brukerne av velferdsteknologi melder også tilbake at det gir økt livskvalitet og enklere tilgang på tjenestene.

Disse medlemmer mener at bedre samhandling mellom offentlig, privat og ideell sektor vil kunne legge bedre til rette for tjenesteinnovasjon i helse- og omsorgstjenesten. Det er også store muligheter i det forebyggende helsearbeidet, og bruk av velferdsteknologi vil kunne gi økt trygghet, sikkerhet og sosial deltakelse. Disse medlemmer viser til Dokument 8:132 (2022–2023) Representantforslag om å skape mer innovasjon i kommunal omsorgssektor. Her ble det fremmet flere forslag for å få bidra til mer innovasjon og utvikling i helse- og omsorgstjenesten ved å skape bedre samarbeid med helsenæringen. Disse medlemmer viser

til at Arbeiderpartiet og Senterpartiet stemte mot forslagene.

Disse medlemmer mener god fysisk og psykisk helse er en forutsetning for å leve et godt liv. Fysisk aktivitet forebygger og utsetter funksjonsnedsettelse hos eldre, og effekten av fysisk aktivitet er like god hos eldre som hos yngre. Fysisk aktivitet bidrar til glede og mestring, og er helt nødvendig for å utvikle og holde oppe en god helse og livskvalitet gjennom hele livet. Disse medlemmer mener at potensialet for en friskere aldring er stort, og at det må gis større oppmerksomhet til styrke- og balansen trening for eldre. Det må også legges mer til rette for at eldre kan være i fysisk aktivitet, både med organisert og egenorganisert aktivitet. Disse medlemmer mener det må etableres flere helse- og aktivitetsstasjoner for eldre.

Disse medlemmer mener at bruken av grønn resept og fysisk aktivitet i behandlinger der det er relevant, må økes. Det er ikke slik at fysisk aktivitet stanser aldringsprosessen eller erstatter medisin i alle tilfeller, men det kan være med på å gi folk en bedre alderdom og en bedre fysisk og psykisk helse. Det gjør at folkehelsen i Norge blir bedre. Disse medlemmer viser til at Stortinget i forbindelse med behandlingen av Meld. St. 15 (2022–2023) Folkehelsemeldinga – Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjeller gjorde følgende vedtak etter forslag fra Høyre:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for økt bruk av grønn resept og ber regjeringen utrede nye oppfølgingsmodeller til grønn resept, for eksempel med mer veiledet aktivitet og kosthold. Stortinget ber regjeringen komme tilbake på egnet måte.»

Disse medlemmer viser til Kantars helsepolitiske barometer for 2023, som viser at 78 pst. av befolkningen stiller seg positive til trening og livsstilsendring på grønn resept. Disse medlemmer mener at fysisk aktivitet må foreskrives på samme måte som vi foreskriver medisin.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus mener at med et godt støtteapparat og målrettet arbeidet med rehabilitering kan flere eldre mestre hverdagen igjen. Det er viktig å forebygge fall hos eldre. Det er ofte etter et fall eller brudd at eldre begynner å mestre egen hverdag dårligere. Mange blir redd for å falle igjen og føler seg ikke trygg nok til å gå tilbake til de gamle vanene sine. Med et godt støtteapparat, rehabilitering og målrettet arbeid kan flere mestre hverdagen igjen.

Disse medlemmer viser til at rehabilitering i dag en del av både kommunenes og spesialisthelsetjenestens ansvar. Utfordringen med rehabilitering er ofte at den kommer i gang for sent. Disse medlemmer

mener at eldre bør få tilbud om fysisk aktivitet og trening som forebyggende, behandlende og rehabiliterende tiltak. Rehabiliteringstilbudet må ta utgangspunkt i den enkeltes livssituasjon, og være sammenhengende og kunnskapsbasert. Kommunene må også samarbeide bedre med frivilligheten når det gjelder lavterskeltilbud innen fysisk aktivitet og trening, som for eksempel Røde Kors, som arrangerer gåtrim for eldre.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til Opptappingsplan for habilitering og rehabilitering (2017–2019), som ble lagt frem av regjeringen Solberg. Evalueringen av opptappingsplanen viser flere forbedringspunkter på området, men også at opptappingsplanen har hatt god effekt. Blant annet er det flere kommuner som har fått på plass egne planer for habilitering og rehabilitering som følge av opptappingsplanen. Disse medlemmer viser til at det også ble innført fritt behandlingsvalg for habilitering og rehabilitering, slik at pasientene får større mangfold i tilbudet, men at dette mangfoldet blir mindre etter at regjeringen fra 1. januar 2023 avvirket fritt behandlingsvalg.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at Høyre i forbindelse med statsbudsjettet for 2023 fremmet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere behovet for en habiliterings- og rehabiliteringsreform som bidrar til å bedre tilbudet i, og samhandlingen mellom, primærhelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten. Stortinget ber regjeringen komme tilbake på egnet måte.»

Disse medlemmer viser til at Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti stemte mot forslaget.

3.5.3 KVALITET OG KAPASITET

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at forutsetningen for en god og trygg alderdom er at den enkelte og deres pårørende opplever trygghet for at tjenestetilbudet har tilstrekkelig kapasitet, kompetanse og kvalitet når behovet for hjelp oppstår. Tilbudet skal være lett tilgjengelig, forsvarlig, og dekke den enkeltes og pårørendes behov. Flertallet vil understreke at tjenestene skal sikre integriteten og verdigheten til den enkelte. Dette handler om retten til privatliv, selvråderett og individuelt tilpasset tjeneste enten på institusjon, omsorgsbolig eller i eget hjem.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil også påpeke at eldre innbyggere bruker fastlegen mest, derfor er det viktig å se dette i en sam-

menheng. Dette er en historisk satsing på allmennlegeordningen, gjennom å styrke basistilskuddet. Videre vil disse medlemmer også påpeke behovet for tidlig innsats og forebyggende tjenester. Å se på rehabiliteringsbehov og potensial hos bruker før en setter i verk kompenserende tiltak, er en helt nødvendig omstilling for å legge større vekt på habilitering og rehabilitering i de kommunale helse- og omsorgstjenestene. Å tenke nytt i organisering av hjemmetjenesten vil utsette behovet for heldøgnsomsorgstjenesten. Derfor viser disse medlemmer til at ansatte i hjemmetjenesten jobber i faste team og i faste og hele stillinger. Dette skaper trygghet og forutsigbar for bruker og ansatte, som igjen vil styrke kvaliteten i tjenesten. Disse medlemmer vil understreke at ikke alle kan bo hjemme, derfor skal det bygges ut tilstrekkelig kapasitet med institusjonsplasser. Disse medlemmer viser til budsjettforslaget fra regjeringen, som bevilger investeringstilskudd til ca. 1 500 heldøgns omsorgsplasser.

Disse medlemmer viser til at regjeringen har meldt at de vil følge opp Demensplan 2025. Personer med demens vil ha stort behov for tjenester fra kommunen, det vil være behov for tilrettelagte tjenester både for den enkelte mottaker og til pårørende. Velferdsteknologi vil kunne bidra til trygghet og frihet for personer med demenssykdom, behovet vil endre seg etter hvert som sykdommen utvikler seg. Bruk av velferdsteknologi må også inkludere og ivareta behovene til de pårørende. Tjenestetilbudet må også legges til rette for å kunne oppskaleres ved behov, uten at krever at personen med demens må flytte.

Disse medlemmer peker på at skal eldre kunne bo trygt hjemme, er det viktig at den psykiske helsen er god. Lavterskeltilbud som eldresenter, aktivitetssenter eller seniorsenter har vist seg å ha god effekt for trivsel og styrker Eldres psykiske helse. Disse medlemmer vil understreke viktigheten av at mistanke om psykisk lidelse blir oppfattet og ikke bare sett på som del av aldringen.

Disse medlemmer viser til alder kan være risiko for å bli utsatt for vold og overgrep. Ingen skal oppleve frykt for vold og overgrep. En av samfunnets viktigste oppgaver er å verne borgerne mot å bli utsatt for dette. Regjeringen har foreslått å bevilge penger til TryggEst, en modell som er utviklet for å hjelpe kommunene til å ivareta innbyggere som i liten grad er i stand til å verne seg selv.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus mener det er viktig at eldre ikke opplever å bli kasteballer i systemet når de trenger helsehjelp. Sammenheng i tjenestetilbudene gir trygghet og forutsigbarhet. Disse medlemmer mener mange pasien-

ter opplever for lite forutsigbarhet, for lite valgfrihet og for lite tilpasning til sin situasjon og sine behov. Det er behov for bedre samarbeid mellom sykehusene og kommunene for at pasientene skal få mer trygghet og bedre oppfølging.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til helsefelleskapene som ble opprettet av Regjeringen Solberg. Disse medlemmer mener sammenhengende tjenestetilbud til eldre og deres pårørende gir økt trygghet og forutsigbarhet gjennom pasientforløpet og i overgangen mellom hjem, sykehus og sykehjem. Disse medlemmer mener det er viktig at helse- og omsorgstjenestene gir mer sammenheng og forutsigbarhet for pasienten, brukerne og pårørende.

Disse medlemmer mener at sykehjem ikke bare skal være et oppholdssted for behandling og pleie, men også et sted for aktivitet og fellesskap. Disse medlemmer vil at eldre skal kunne spise godt, sove godt, være i aktivitet og ha det sosialt i lag med andre. Disse medlemmer vil sikre alle en god og verdig eldreomsorg, tilpasset egne behov. Kvalitetsreformen Leve hele livet viste at det ofte er de grunnleggende behovene som svikter i eldreomsorgen, som mat, aktivitet, fellesskap, helsehjelp og sammenheng i tjenestene. Det gjør den siste delen av livet vanskelig å mestre for mange.

Komiteens medlem fra Rødt mener at kommunehelsetjenesten er underfinansiert, og at situasjonen har forverret seg av at kommunene har blitt oversvømmet av nye oppgaver i takt med at det effektiviseres i sykehusene uten at ressursene har fulgt.

Dette medlem mener reell samhandling mellom kommuner og sykehus er umulig så lenge systemet med at det påløper dagbøter til kommuner som ikke kan ta imot utskrivningsklare pasienter, forsetter. Dette medlem peker på at hvem som er å regne som utskrivningsklar, er helt opp til sykehusene, og dermed er det i praksis helseforetakene som bestemmer hva kommunen må ha av kapasitet og kompetanse. Dette medlem viser til at norske kommuner betalte over 430 mill. kroner i dagbøter til sykehusene i 2022, og at resultatet er at pasientene blir kasteballer mellom kommunehelsetjenesten og sykehus, og at de ansatte i kommunehelsetjenesten får oppgaver de ofte mangler kapasitet eller kompetanse til å håndtere.

Dette medlem fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen avvikle ordningen med betaling for utskrivningsklare pasienter, og foreslå tiltak som sikrer bedre overganger mellom kommune og sykehus, bedre faglig samarbeid mellom nivåene og færre reinnleggelser.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at dette i innhold samsvarer med Sosialistisk Venstrepartis representantforslag av 29. mars 2023.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Pasientfokus viser til at det i meldingen slås fast at en forutsetning for en god og trygg alderdom er at den enkelte og deres pårørende opplever trygghet for at tjenestetilbud med tilstrekkelig kapasitet, kompetanse og kvalitet er tilgjengelig når behovet oppstår. Disse medlemmer vil understreke at dette gjelder både kommunale tjenestetilbud og spesialisthelsetjenesten. Som det vises til i meldingen (kapittel 6.3.2), har mange eldre behov for flere tjenester fra ulike tjenesteytere, på tvers av sektorer og gjerne samtidig. Mange eldre får flere samtidige sykdommer og kroniske sykdommer som gjør at de trenger regelmessig oppfølging av kommune- og spesialisthelsetjenester. Disse medlemmer vil peke på at lange avstander og transport til undersøkelser og behandlinger er en stor belastning for mange eldre. Særlig i distriktskommuner med store avstander og utfordrende værforhold er belastningen stor for mange. Disse medlemmer vil understreke behovet for tilgjengelighet og nærhet til nødvendig helse- og omsorgstjenester, enten de hører til kommunale eller spesialisthelsetjenester.

Komiteens medlem fra Pasientfokus vil vise spesielt til at Norge er et langstrakt land, og at Finnmark skiller seg ut i Norge. For alle generasjoner i Finnmark er det lange reiseveier når vi er syke. Særlig er reiseaktiviteten slitsom for våre eldre som har store helseutfordringer eller er demente. Dette medlem er derfor glad for at regjeringen i statsbudsjettet for 2024 vil sikre videreutvikling av spesialisthelsetjenester ved Klinikk Alta for pasienter fra Alta, Kautokeino og Loppa. Dette medlem viser til at gjennom å styrke tilbudet på Klinikk Alta kan flere eldre behandles nærmere der de bor. Når flere kan behandles lokalt, unngås transportbelastninger til sykehus. Dette medlem viser til at regjeringen uttrykker at den vil styrke det geriatriske helsetilbudet i Alta, noe som også bør styrke tilgang til et trygt og godt tilbud til den eldre befolkning uansett etnisk tilhørighet og gi geriatriske tjenester i rimelig nærhet til bostedet. Dette medlem vil understreke at den pågående prosessen i Helse Nord med gjennomgang av oppgave- og funksjonsdeling ikke må føre til tap av Eldres rett til likeverdig tjenestetilbud nært der de bor.

Dette medlem viser videre til at mange eldre, spesielt de som må flytte til sykehjem, har behov for aktivitet ut fra eget funksjonsnivå. Man ser altfor ofte at beboere i sykehjem sitter passiv i en stol, enten på eget rom eller i fellesarealer. Dette medlem mener det

bør vurderes om såkalte aktivitører bør gjeninnføres. Dette medlem mener at det også er viktig at eldre med åndelige behov vises respekt og får delta i de åndelige/religiøse aktivitetene som gir dem den gleden og trøst som en gudstro kan gi til mennesker i vanskelige livssituasjoner. Det er også viktig at eldre som ikke har en gudstro, men et livsnøytralt ståsted, blir respektert for sine valg.

Dette medlem mener det er viktig for den enkeltes livskvalitet at den enkeltes rom på sykehjemmet faktisk blir så nær et hjem for beboerne som mulig. Noen sykehjem i landet satser mye på at beboerne skal føle seg mest mulig hjemme, de har fått med seg godstolen, duker, bilder på veggene og annen pynt. Likevel er det langt igjen. Helsepersonell i sykehjem forteller at beboerne ikke kan ha med seg så mye, fordi ressursene til renhold er så små at de ikke har mulighet til at alle skal innrede rommet sitt med ting fra hjemmet. Dette er langt fra verdig eldreomsorg, dette er oppbevaring.

Dette medlem viser til behovet for økt bemanning i sykehjem. Beboere i sykehjem er i dag en gruppe som er sykere enn for bare noen år siden. Mange er svært pleietrengende og er avhengige av pleiere for å komme seg opp av senga, stelle og vaske seg og få på seg klær. Dette medlem viser til at eldre mennesker har rett til omsorg etter den tidslinjen de eldre har. Dette medlem mener det bør være nok pleiere på jobb til å få hjulpet alle opp før frokost. Slik det er i dag kan beboere bli liggende lenge uten morgenstell. Det samme skjer om kvelden, eldre sovner sittende uten stell fordi de må vente. Dette medlem mener behovet for økt bemanning er svært viktig å dekke.

Dette medlem viser til at samisk og norsk formelt sett har status som likeverdige språk i Norge, og at helse- og omsorgstjenestene skal være lagt til rette ut fra den språklige og kulturelle bakgrunnen til den enkelte. Dette medlem vil understreke at dette for eksempel betyr at når eldre ringer til et helsetilbud, må det være mulighet til å få hjelp og råd på samisk. Det kan for eksempel gjøres ved at en telefonsvarer gir mulighet til å velge norsk eller samisk kontaktperson. Dette medlem viser til at samiske pasienter ofte har utfordringer i møte med tjenestene på grunn av at det er manglende kunnskap om samisk språk og kultur. Spesielt eldre samiske pasienter kan ha vanskeligheter med å uttrykke seg på majoritetsspråket. Det gjelder spesielt samiske personer med demens. Dette medlem viser til at det er kjent at når folk blir alvorlig syke eller får store smerter, får man vansker med å snakke og forstå andrespråket sitt. Folk med samisk som morsmål forteller at de ikke klarer å uttrykke på norsk hvor smerter sitter og hvor store de er, noen forteller også at de ikke skjønner hva helsepersonell spør dem om hvis de ikke snakker samisk. Dette medlem viser til at de samme utfordringene finnes i alle deler av landet, både i møte med

den samiske befolkningen og minoriteter med ulik bakgrunn. Tillært språk kan bli borte ved demens eller andre hjernesker, og i slike tilfeller må morsmålet benyttes. Da kan det være nødvendig å bruke kvalifisert tolk, jf. tolkeloven, sameloven og pasient- og brukerrettighetsloven.

3.5.4 STØTTE TIL PÅRØRENDE

Komiteen vil peke på viktigheten av koordinerte tjenester, og at samarbeid skjer på tvers av ulike etater. Slik møter den eldre en tjeneste med en dør inn. Det er viktig at eldre er medvirkende i utarbeidelsen av tjenester, brukermedvirkning, det å skape aktiv innbyggerdialog og involvering i utvikling av morgendagens helse – og omsorgstjeneste.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, understreker at det er de eldre selv som har den fremste kompetanse på egen kropp og eget liv.

Flertallet understreker den rett eldre har etter pasient- og brukerrettighetsloven til å medvirke ved gjennomføring av helse- og omsorgstjenester. Medvirkning er noe annet, og mer, enn en rett til å få uttale seg. Den tjenestetilbudet vedrører, skal selv få være aktivt deltagende i beslutningsprosesser. Det innebærer både hvilke tjenester man får tildelt, tjenestens innhold/utforming og hvordan den leveres.

Flertallet viser til at særlig det siste er viktig der tjenesten foregår i den hjelpetrengende sitt eget hjem. Vi ser altfor mange eksempler på sviktende kontinuitet ved at altfor mange hjelpere gjennom dagen frekventerer den hjelpetrengendes hjem, og uten at noen primærkontakt har hovedansvaret.

Flertallet ønsker at innbyggerne innenfor rammen av et solidarisk velferdssamfunn og fellesskapsorganisering møtes av et differensiert tjenestetilbud og hvor den enkeltes egne preferanser er førende for den hjelp som mottas. Flertallet ber regjeringen sikre at brukere, pasienter og pårørendes ønsker og preferanser gis stor vekt i utforming og drift av tjenestene.

Flertallet viser til at mange pårørende ønsker å hjelpe og støtte sine nærmeste, men at dette også kan oppleves krevende å stå i over flere år. Pårørendeundersøkelser viser at pårørende opplever å ikke bli lyttet til. Flertallet mener det er bra at regjeringen ønsker å følge opp strategien Vi – de pårørende. Ordningen med pårørendeavtaler må utvikles og implementeres, for å kunne ivareta pårørende sine retter til informasjon og medvirkning sammen med pasienten. Det vil også være et viktig verktøy for å sikre pårørende forutsigbarhet og muligheten til å planlegge egne liv utenfor pårørenderollen. Flertallet mener at det må skapes en god dialog mellom pårørende og helse- og omsorgstjenesten,

som sikrer god informasjonsutveksling og ivaretar behovet til pårørende for å bli sett.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Pasientfokus, viser til at stortingsmeldingen peker på at den demografiske utviklingen der flere eldre skal bli ivaretatt av færre yngre, gjør at den ressursen pårørendes omsorgsarbeid utgjør, er under press, og at det må legges bedre til rette for at man kan være pårørende samtidig som man er aktiv i arbeidslivet. Dette flertallet viser til at kvinnehelseutvalgets NOU Den store forskjellen påviser at dette arbeidet ofte blir lagt til kvinner, og at denne omsorgsbyrden kan utgjøre en trussel både mot kvinners helse i form av økt belastning, og deres økonomiske situasjon ved at omsorgsarbeidet presser dem ut av arbeidslivet. Dette flertallet viser til at Pårørendealliansen i sitt høringsinnspill til Bu trygt heime etterspør tiltak som sikrer bedre rettigheter til de som utfører det ulønnede omsorgsarbeidet som er et viktig bidrag til samfunnet.

Dette flertallet fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringa gjennomgå og forbedre regelverket for pårørendes permisjonsmuligheter i arbeidslivet for å sikre likestilling og bedre mulighetene til å kombinere arbeid og omsorg uten å pådra seg økonomiske problemer eller falle ut av arbeidslivet.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener de pårørende gjør en viktig jobb og mener samfunnet må bli flinkere til å verdsette den jobben. Pårørende må få støtte og avlastning slik at de ikke sliter seg ut. Disse medlemmer viser til at det for pasienter, brukere og pårørende har en særskilt verdi at den som leverer helse- og omsorgstjenester, er interessert i å vite hvordan hjelpen oppleves, og om kvaliteten er god. Gjennomføring av systematiske bruker- og pårørendeundersøkelser, og at resultatene er åpne og følges opp, kan bidra til at den enkelte får økt tillit til tjenesten, og at vedkommende opplever å bli hørt, lyttet til og tatt på alvor.

Disse medlemmer viser til at Forbrukerrådet i 2020 gikk gjennom kommune-stat-rapporteringen (KOSTRA), som viste at fire av ti kommuner ikke gjennomførte systematiske undersøkelser av hvordan eldre har det på sykehjem (tall fra 2018). Disse medlemmer vil understreke viktigheten av tilbakemeldinger som en del av arbeidet med å forbedre kvaliteten på helse- og omsorgstjenestene.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, og Kristelig Folkeparti følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at alle kommuner systematisk gjennomfører bruker- og pårørendeundersøkelser i helse- og omsorgstjenesten, og at det er åpenhet om resultatene av bruker- og pårørendeundersøkelsene.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet vil videre understreke at selv om litt over halvparten av kommunene oppgir at de har et system for brukerundersøkelser i hjemmetjenesten og/eller på institusjon, er ikke dette ensbetydende med at kommunene har gjennomført brukerundersøkelser om hvordan kvaliteten i tjenesten oppleves. Disse medlemmer viser også til at mange kommuner hverken har åpenhet rundt resultatene eller følger disse opp på en god nok måte.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om lovkrav om at kommunestyrene årlig skal behandle en rapport om tilstanden i helse- og omsorgstjenesten, der både bruker- og pårørendeundersøkelser, objektive kvalitetsindikatorer og brukertilfredshet måles.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti anerkjenner den viktige jobben pårørende gjør for sine nærmeste. Disse medlemmer merker seg høringsvarene til Pårørendealliansen, som etterlyser flere tiltak innenfor samarbeid med helsetjenestene, pårørendes helse og kombinasjonen av arbeid og omsorg.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det bør komme et felles rammeverk for omsorgsstønad, det er store variasjoner fra kommune til kommune. Videre deler disse medlemmer Pårørendealliansens etterlysning av gjennomgang av permisjons- og lønnskompensasjonsordninger som gjør det mulig å kombinere arbeid og omsorg uten å pådra seg økonomiske problemer eller falle ut av arbeidslivet.

Disse medlemmer understreker behovet for forbedrede tiltak i samarbeidet med helsetjenestene, spesielt med søkelys på pårørendes helse og balansen mellom arbeid og omsorgsoppgaver. For å adressere denne problematikken foreslår disse medlemmer derfor etablering av et enhetlig rammeverk for omsorgsstønad. Det er store variasjoner fra kommune til kommune, noe som fører til en ujevn fordeling av ressurser og støtte.

Videre uttrykker disse medlemmer støtte til Pårørendealliansens oppfordring om en grundig gjennomgang av eksisterende permisjons- og lønnskompensasjonsordninger. Målet med en slik gjennomgang er å sikre at personer som kombinerer arbeid med om-

sorgsansvar, kan gjøre dette uten å stå overfor økonomiske hindringer eller risikoen for å miste sin tilknytning til arbeidslivet. Dette er særlig viktig for å opprettholde en bærekraftig omsorgsmodell, hvor pårørendes bidrag anerkjennes og verdsettes, både økonomisk og sosialt.

Disse medlemmer understreker viktigheten av å anerkjenne og støtte pårørende, ikke bare som en vital ressurs i omsorgssektoren, men også som individer med egne behov. Det er nødvendig med sterkere oppmerksomhet på mental helse og velvære blant pårørende, samt tilgang til ressurser og støttetjenester som kan hjelpe dem i deres omsorgsrolle. Dette inkluderer tilrettelegging i arbeidslivet, fleksible arbeidstidsordninger og bedre tilgang til profesjonell omsorgsstøtte.

Disse medlemmer ønsker en mer inkluderende og helhetlig tilnærming til omsorgspolitikken, hvor både de som mottar og de som yter omsorg, blir ivare tatt. Dette krever et samarbeid på tvers av sektorer, hvor både offentlige og private aktører bidrar aktivt. Til syvende og sist er målet å skape et mer rettferdig og bærekraftig omsorgssystem som anerkjenner og støtter alle de som yter omsorg.

Disse medlemmer er videre bekymret for alle de enslige som har få eller ingen pårørende rundt seg til å bistå i hverdagen. Helse- og omsorgstjenestene kan ikke baseres utelukkende på pårørendes innsats, til syvende og sist mener disse medlemmer at helse- og omsorgstjenestene er samfunnets ansvar, og den viktige oppgaven må satses på og finansieres på en langt bedre måte enn det gjøres i dag.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utvide ordningen for tilskudd slik at ideelle og private aktører også kan få investeringstilskudd til bygging av omsorgsboliger og sykehjem.»

«Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av permisjons- og lønnskompensasjonsordningene, samt utarbeide et felles rammeverk for kommunene som skal sikre likebehandling for omsorgslønnsordningen.»

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med privat-offentlig samarbeid etter modell fra barnehageforliket.»

«Stortinget ber regjeringen ta nødvendige grep for å forbedre eldreomsorgen i Norge. Dette innebærer en helhetlig tilnærming til omsorg for eldre med fokus på økt kvalitet, tilgjengelighet og støtte til både eldre og deres pårørende.»

«Stortinget ber regjeringen utvikle en nasjonal strategi for opplæring og kompetanseheving for helsepersonell som arbeider med eldre.»

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en plan for å styrke rekrutteringen av helsepersonell innen eldreomsorgen, samtidig som det vurderes tiltak for fleksible turnusordninger, samt økt lønn for å gjøre det mer attraktivt å jobbe innen helse og omsorg.»

«Stortinget ber regjeringen vurdere tiltak og på eget måte komme tilbake til Stortinget for å prioritere forebyggende helsearbeid for eldre, inkludert fysisk aktivitet, sunn ernæring og tidlig tilgang til helsetjenester for sykdomsforebygging og tidlig behandling.»

«Stortinget ber regjeringen investere i infrastruktur, ansattes opplæring og kvalitetskontroll i sykehjem og institusjoner. Dette inkluderer tilbud om varierte aktiviteter og tjenester for å opprettholde livskvaliteten for beboerne samt økning i antall tilgjengelige sykehjemsplasser.»

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med støttetiltak for pårørende som tar vare på eldre familiemedlemmer, inkludert rådgivning, opplæring og tilgang til avlastningstjenester for å unngå omsorgsutmattelse. I tillegg bør det ses på muligheten for å styrke kompensasjonsordningen for tapt inntekt.»

«Stortinget ber regjeringen om en helhetlig gjennomgang av ernæringstilbudet til eldre i omsorgsinstitusjoner og hjemmetjenesten.»

«Stortinget ber regjeringen etablere en tilskuddsordning til kommunene for etablering av trygghetsboliger.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti understreker at alle mennesker har behov for frihet til å ta egne valg og bestemme over egen hverdag. Det er hele mennesket som trenger omsorg, og da holder det ikke bare å få hjelp til det aller mest nødvendige i hjemmehjelpens skjema. De eldre må i større grad enn i dag få lov til å være med på å styre den hjelpen de får, og til å kunne prioritere selv hva de vil ha hjelp til, og hvilke omsorgstjenester de har behov for.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti ønsker et prosjekt der brukerne med størst hjelpebehov fra hjemmetjenestene får tildelt et «klippekort» med en halvtime ekstra pleietid i uken. Halvtimene kan samles opp, slik at maksimalt tre timer kan tas ut samlet. Denne tiden kan de eldre benytte akkurat som de selv ønsker. En slik ordning gir de eldre mer frihet over sin egen hverdag, og muligheten til selv å be-

stemme over det pleietilbudet de får. Noen dager kan god pleie og omsorg for eksempel innebære hjelp til å få besøke graven til en av sine kjære eller tid til å ta en kopp kaffe og en prat. En slik ordning vil også gi mer fleksibilitet i hverdagen for eldre med liten bevegelsesfrihet i hverdagen.

Dette medlem viser til at for alle mennesker kan dagsformen variere. Eldre pleietrengende kan ha gode dager, og de kan ha dager det går mindre bra. Ulike mennesker kan ha ulike behov for pleie, og hva som skal til for å oppleve å få bedre livskvalitet, kan variere fra person til person. Norge må ha en eldreomsorg som tar dette innover seg.

Dette medlem mener derfor at det bør opprettes en pott som kommunene kan søke på for å teste ut ordningen med klippekort for brukere med størst pleiebehov. På sikt er det ønskelig at dette skal bli en nasjonal ordning.

Dette medlem mener det er viktig at eldres egne ønsker og behov skal tillegges stor vekt, og at man i størst mulig grad skal sikre kontinuitet og forutsigbarhet i bruk av personell, særlig når det er knyttet til intimitet og nærhet som ofte preger den omsorg som ytes i den enkeltes hjem. Dersom det av ulike grunner er ønske om å bytte enkeltpersoner, skal dette tillegges vekt, samtidig som rene diskriminerende begrunnelser ikke kan være grunnlaget.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti vil fremheve den viktige rollen pårørende har, og mener det er viktig at samfunnet har rammer rundt pårørende som muliggjør oppgavene for dem som ønsker det. Pårørende er en viktig brikke i omsorgen eldre mottar, særlig hjemmeboende eldre med pleiebehov.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener det vil være en styrke for pårørende med noen dager som kan brukes på pårørendeoppgaven uten at det må bety tap av inntekt, eller at all fritid brukes på pårørendeoppgaver. Dette medlem viser til at innen 2030 vil det være flere personer over 65 enn mellom 0–19 år. Dermed vil trolig flere stå i en krevende omsorgsspatat.

På den bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre pårørendedager for personer nærstående til eldre som mottar minst en tjeneste fra kommunen, etter modell av omsorgsdager for sykt barn.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Pasientfokus viser til at hjelp fra pårørende ofte er en forutsetning for at eldre personer med omfattende omsorgsbehov skal kunne bo i eget hjem, jf.

meldingens kapittel 6.4. Som det understrekes i meldingen, er det viktig å anerkjenne innsatsen fra de pårørende.

Disse medlemmer vil samtidig vise til at noen ikke har noen pårørende, og at noen pårørende selv er pensjonister, som både oppfordres til å stå lenger i arbeid og samtidig utføre omfattende pårørenderarbeid overfor både yngre og eldre generasjoner.

Disse medlemmer viser til at regjeringen har bedt Helsedirektoratet utarbeide et pårørendeavtaleverktøy som skal gi grunnlag for gode rutiner for samarbeidet mellom pårørende og helse- og omsorgstjenestene. En pårørendeavtale bør blant annet angi hvilke arbeidsoppgaver kommunen skal bidra med, og det kan inkluderes om de pårørende selv ønsker å utføre noen oppgaver. Disse medlemmer vil i denne sammenheng påpeke at det kan vurderes om det kan avtales at pårørende får mulighet til å leie inn avlastning, for eksempel gjennom avtaler om bidrag fra naboer og venner, ved at kommunen avgjør hvor mange timer pårørende kan forvente kompensasjon for.

3.5.5 MAT OG ERNÆRING

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener god mat er grunnleggende for god helse og livskvalitet gjennom hele livet. Mange eldre er i dag feil- og/eller underernært, de mangler systematisk oppfølging, det er for få måltider og for lenge mellom dem, lite valgfrihet og variasjon. Sykdom og symptomer er den viktigste årsaken til feil- og underernæring. Likevel er manglende kunnskap, interesse og oppmerksomhet blant ansatte medvirkende årsak til at feil- og underernæring får utvikle seg over tid. Disse medlemmer mener at i tillegg til at mat er viktig for den fysiske helsen, er det også et høydepunkt for mange eldre. Det å kunne samles rundt bordet og prate med andre er grunnleggende for en god psykisk helse. Når de eldre får valgfrihet og gode måltider, får de større mulighet til å leve livet – hele livet. Eldre som får i seg nok mat og riktig mat, har det bedre og holder seg friske lenger. Disse medlemmer viser til utfordringene med underernæring hos beboere i sykehjem og eldre som mottar hjemmetjenester. Disse medlemmer viser til Helsedirektoratets rapport fra høsten 2021, som blant annet viser at nærmere halvparten av beboerne på norske sykehjem er underernært eller står i fare for å bli det. Disse medlemmer mener dette er tall som må tas på alvor og følges opp.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg i 2021 la fram Nasjonal strategi for godt kosthold og ernæring hos eldre i sykehjem og som mottar hjemmetjenester. Strategien er i tråd med målene i regjeringen Solbergs kvalitetsreform «Leve hele livet» om å skape gode måltidsopplevelser og redusere feil- og unde-

renæring hos eldre. Disse medlemmer mener at kompetanse på flere samfunnsnivåer er en av de viktigste forutsetningene for å forebygge og redusere underernæring, og at kompetansen om ernæring må økes i helse- og omsorgstjenesten.

På bakgrunn av dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen styrke det systematiske ernæringsarbeidet og sikre at mat, måltid og ernæring er en del av alt forebyggende, behandlende, habiliterende og rehabiliterende arbeid med eldre.»

«Stortinget ber regjeringen om å øke kunnskapen og kompetansen om mat, måltid og ernæring i kommunene.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at Modellutvikling klinisk ernæringsfysiolog som ressurs for omsorgstjenesten ble opprettet av regjeringen Solberg som en del av oppfølgingen av Leve hele livet-reformen og Kompetanseløft 2025. Formålet med tilskuddsordningen er å styrke det systematiske ernæringsarbeidet og den ernæringsfaglige kompetansen i helse- og omsorgstjenesten og bidra til å sikre en mat- og ernæringsoppfølging som er i tråd med brukers egne ønsker og behov og nasjonale faglige anbefalinger. Disse medlemmer viser til at Stortinget i forbindelse med behandlingen av Meld. St. 15 (2022–2023) Folkehelsemeldinga – Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjeller gjorde følgende vedtak etter forslag fra Høyre:

«Stortinget ber regjeringen om å videreføre og utvikle modellutviklingsprogrammet for klinisk ernæringsfysiolog som ressurs for omsorgstjenesten.»

Disse medlemmer forventer at regjeringen følger opp stortingsvedtaket.

3.6 Økonomiske og administrative konsekvenser

Komiteen merker seg at gjennomføring av reformen skal gjøres i forbindelse med behandling av nasjonalt statsbudsjett for hvert enkelt år.

4. Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet, Rødt og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utarbeide egne kvalitetsindikatorer for medisinerbruk på sykehjem og sikre at kravet om jevnlig og systematisk legemiddelgjennomgang følges opp.

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti:*Forslag 2*

Stortinget ber regjeringen revidere Nasjonal strategi for frivillig arbeid på helse- og omsorgsfeltet i samarbeid med Frivillighet Norge og KS.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen sette som mål og jobbe for at alle kommuner skal ha tilbud om forebyggende hjemmebesøk i løpet av reformperioden.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen legge større vekt på at også fremtidig bosituasjon skal vurderes som en del av de forebyggende hjemmebesøkene som gjennomføres i kommunene.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen sørge for at psykisk helse ivaretas i de helsefaglige utdanningsløpene.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen gjeninnføre godkjenningsmodellen for fritt brukervalg slik at kommunene enklere kan åpne opp for valgfrihet innen hjemmetjenester og hjemmesykepleie. Stortinget ber regjeringen komme tilbake på egnet måte.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen gjeninnføre nasjonal innsamling av ventetidstall for kommunene til sykehjem.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen sikre at alle kommuner systematisk gjennomfører bruker- og pårørendeundersøkelser i helse- og omsorgstjenesten, og at det er åpenhet om resultatene av bruker- og pårørendeundersøkelsene.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om lovkrav om at kommunestyrene årlig skal behandle en rapport om tilstanden i helse- og omsorgstjenesten, der både bruker- og pårørendeundersøkelser, objektive kvalitetsindikatorer og brukertilfredshet måles.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen styrke det systematiske ernæringsarbeidet og sikre at mat, måltid og ernæring er en del av alt forebyggende, behandlende, habiliterende og rehabiliterende arbeid med eldre.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen om å øke kunnskapen og kompetansen om mat, måltid og ernæring i kommunene.

Forslag fra Høyre og Fremskrittspartiet:*Forslag 12*

Stortinget ber regjeringen opprette en tilskuddsordning for å bygge flere trygghetsboliger for eldre i distriktet. Stortinget ber regjeringen komme tilbake på egnet måte.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen sikre at Husbankens låne- og tilskuddsordninger for tilpasning og oppgradering av egen bolig blir bedre kjent for kommunene og eldre.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Rødt, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus:*Forslag 14*

Stortinget ber regjeringen styrke Husbanken, og utvide støtteordningene slik at de bidrar til bedre planlegging av egen bosituasjon for seniorer.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus:*Forslag 15*

Stortinget ber regjeringen legge til rette for at alle hjemmeboende eldre som ønsker det, har muligheten til å delta på en aktivitet eller i et fellesskap ukentlig.

Forslag fra Høyre:*Forslag 16*

Stortinget ber regjeringen utarbeide en nasjonal standard for hvordan den enkelte selv kan tilrettelegge bedre for at egen hverdag og hjem blir mer aldersvennlig.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti:*Forslag 17*

Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en konkretisering på trygghetsboliger, og foreslå midler til ordningen senest i statsbudsjettet for 2025.

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen legge til rette for mer og bedre samarbeid mellom Husbanken og private initiativ, slik at det er lettere å bygge mer sosiale boformer med for eksempel tilgang til fellesarealer.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 19*

Stortinget ber regjeringen utvide ordningen for tilskudd slik at ideelle og private aktører også kan få inves-

teringstilskudd til bygging av omsorgsboliger og sykehjem.

Forslag 20

Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av permisjons- og lønnskompensasjonsordningene, samt utarbeide et felles rammeverk for kommunene som skal sikre likebehandling for omsorgslønnsordningen.

Forslag 21

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med privat-offentlig samarbeid etter modell fra barnehageforliket.

Forslag 22

Stortinget ber regjeringen ta nødvendige grep for å forbedre eldreomsorgen i Norge. Dette innebærer en helhetlig tilnærming til omsorg for eldre med fokus på økt kvalitet, tilgjengelighet og støtte til både eldre og deres pårørende.

Forslag 23

Stortinget ber regjeringen utvikle en nasjonal strategi for opplæring og kompetanseheving for helsepersonell som arbeider med eldre.

Forslag 24

Stortinget ber regjeringen utarbeide en plan for å styrke rekrutteringen av helsepersonell innen eldreomsorgen, samtidig som det vurderes tiltak for fleksible turnusordninger, samt økt lønn for å gjøre det mer attraktivt å jobbe innen helse og omsorg.

Forslag 25

Stortinget ber regjeringen vurdere tiltak og på egnet måte komme tilbake til Stortinget for å prioritere forebyggende helsearbeid for eldre, inkludert fysisk aktivitet, sunn ernæring og tidlig tilgang til helsetjenester for sykdomsforebygging og tidlig behandling.

Forslag 26

Stortinget ber regjeringen investere i infrastruktur, ansattes opplæring og kvalitetskontroll i sykehjem og institusjoner. Dette inkluderer tilbud om varierte aktiviteter og tjenester for å opprettholde livskvaliteten for beboerne samt økning i antall tilgjengelige sykehjemsplasser.

Forslag 27

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med støttetiltak for pårørende som tar vare på eldre familiemedlemmer, inkludert rådgivning, opplæring og tilgang til avlastningstjenester for å unngå om-

sorgsutmattelse. I tillegg bør det ses på muligheten for å styrke kompensasjonsordningen for tapt inntekt.

Forslag 28

Stortinget ber regjeringen om en helhetlig gjennomgang av ernæringstilbudet til eldre i omsorgsinstitusjoner og hjemmetjenesten.

Forslag 29

Stortinget ber regjeringen etablere en tilskuddsordning til kommunene for etablering av trygghetsboliger.

Forslag fra Rødt:

Forslag 30

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en tiltakspakke som sikrer eldre med trang økonomi en trygg alderdom.

Forslag 31

Stortinget ber regjeringen avvikle ordningen med betaling for utskrivningsklare pasienter, og foreslå tiltak som sikrer bedre overganger mellom kommune og sykehus, bedre faglig samarbeid mellom nivåene og færre reinnleggelser.

Forslag fra Kristelig Folkeparti:

Forslag 32

Stortinget ber regjeringen innføre pårørendedager for personer nærstående til eldre som mottar minst en tjeneste fra kommunen, etter modell av omsorgsdager for sykt barn.

5. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Framskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Pasientfokus.

Komiteens tilråding II fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringa gjennomgå og forbedre regelverket for pårørendes permisjonsmuligheter i arbeidslivet for å sikre likestilling og bedre mulighetene til å kombinere arbeid og omsorg uten å pådra seg økonomiske problemer eller falle ut av arbeidslivet.

II

Meld. St. 24 (2022–2023) – Fellesskap og meistring
– Bu trygt heime – vedlegges protokollen.

Oslo, i helse- og omsorgskomiteen, den 30. november 2023

Tone Wilhelmsen Trøen

leder

Bård Hoksrud

ordfører

